

รัฐสภาสาร
LIBRT
ปีที่ 35 ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม 2530
Legislative Institutional Repository of Thailand

รัฐสภาสาร

ปีที่ ๙๕ ฉบับที่ ๑๒ เดือนธันวาคม ๒๕๓๐

ISSN 0125-0957

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

ภาพปก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ในพระราชพิธีเปิดประชุมรัฐสภาสมัยสามัญ
ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

คำถวายพระพรชัยมงคล
ของ
ศาสตราจารย์ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน
ประธานรัฐสภา
ในการพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ วันที่ 5 ธันวาคม 2530

ขอเคาะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า นายอุกฤษ มงคลนาวิน ประธานรัฐสภา ในนามของสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ต่างมีใจปราโมทย์ยินดีเป็นล้นพ้น เนื่องใน วันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทองค์พระมหากษัตริยาธิราช ซึ่งทรงเป็นมหาราชสถิตย์อยู่ในส่วนลึกของจิตใจแห่งปวงชนชาวไทยทั้งชาติ และไม่อาจขาดไปจาก ประเทศไทย ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจและความรักใคร่ในแผ่นดิน ไม่มีวันสิ้นไปแม้ตามกาลเวลา

ตลอดทุกสิบพระชนมพรรษา ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงอุทิศพระองค์เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างจริงจัง ไม่ได้ทรงประทับอยู่แต่ในพระราชวังที่พร้อมพรังด้วยความสุข แต่ทรงเสด็จร่วมทุกข์สุขกับประชาชนในทุกหนทุกแห่ง โดยเฉพาะในแหล่งที่ห่างแล้งกันดาร พระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานาประการที่ทรงปฏิบัติ ล้วนเป็นไปเพื่อขจัดทุกข์และบำรุงสุขแก่ประชาชนทั่วพระราชอาณาเขต ทำให้ทรงรอบรู้เหตุที่เป็นปัญหาของประเทศและประชาชนตามที่เป็นจริงอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้ทรงสามารถวางโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผสานผสมเป็นแนวทางให้ราชการรับไปศึกษาและปฏิบัติ ทำให้บังเกิดผลสำเร็จอย่างเด่นชัดและสมบูรณ์ เกื้อกูลผลประโยชน์ให้ประเทศชาติและประชาชนตลอดเวลานับยาวนานทำให้เกิด "โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" มากมาย กระจายอยู่ทั่วไป โดยไม่สนพระทัยคำนึงถึงความยากลำบาก การเหน็ดเหนื่อยพระวรกาย หรือภัยอันตรายใด ๆ ความใส่พระทัยในการประกอบกรณียกิจ ทำให้ไม่ทรงคิดถึงวัน เวลา สิ้นสิบสองปี ที่ผ่านไป ทรงรับราชการด้วยการทุ่มเทน้ำพระทัย และพระสติปัญญาให้ตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง เพื่อ จรรโลงความถูกต้อง ความยุติธรรม ทรงกระทำแต่กรรมดี โดยไม่มีโมหะ โหสะ มากครอบงำ พระมหากษัตริย์คุณที่ทรงกระทำมากมายเหลือล้ำเกินกว่าที่จะสรรหาถ้อยคำนำมาพรรณนา

ขอพระพุทธบาท พระธรรมบาท พระสังฆาบาท และพระบุญญาบาท แห่งพระบรมมหากษัตริยาธิราช ทรงอภิบาลรักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงแคล้วคลาดจากอุปัทวันตราย

LIERT

ใด ๆ ทรงเป็นหลักรวมใจ และทรงเป็นที่เคารพสักการะของราษฎรอย่างสูงสุด ประคองประคับ
ส่องสว่างภายในใจของสมาชิกรัฐสภา และประชาชนชาวไทย พระมหากษัตริย์คุณเหนือเกล้าเหนือ
กระหม่อม เหนือควงใจอย่างแนบสนิท ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอตั้งจิตปรารถนาปรารถนาโดยสมานฉันท์
โอกาสสำคัญอันใดที่เนื่องในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจักนำตัวเข้ารับใช้ จักถือเป็นมหามงคลสมัยที่
จะต้องรวมจิตรวมใจกันประกอบความดีถวายเป็นราชสักการะ เฉลิมพระเกียรติและเพิ่มพูนพระบุญญา
ธิการสมภารบารมี ให้เป็นที่สกุติปรากฏพระเกียรติยศแม่ไพศาลตลอดนิรันดรกาลเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

บทบรรณาธิการ

ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มีผลบังคับใช้เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันได้มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลาจากหลายฝ่ายหลายกลุ่มว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยและได้มีการขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขในบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ (ประมาณ 64 มาตรา) ทั้งจากตัวลมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หน่วยงานอิสระ สถาบันการศึกษาและนักวิชาการต่าง ๆ

ความคิดในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้เสมอตราบใภ่ก็คามที่รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดและเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศไม่เป็นที่พอใจหรือไม่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางของกลุ่มผลประโยชน์และสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เพราะการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องและจุดอ่อนในคัวรัฐธรรมนูญเองให้เหมาะสม เพื่อลดความขัดแย้งและเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ให้กระชับยิ่งขึ้น

รัฐสภาสารฉบับนี้ขอเสนอชื่อเขียนเรื่อง “เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและการเปลี่ยนแปลงแก้ไข” อันเป็นการที่จะแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดและจุดประสงค์ในการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศไทยเรา และการขอแก้ไขก่อนเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปจึงหวังว่ารัฐสภาสารฉบับนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านได้พอสมควร

บรรณาธิการ

สารบัญ

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและการขอเปลี่ยนแปลงแก้ไข 1

อัครเมศวร์ ทองนวล

ธานีศย์ โลหะชาละ

เรื่องนี้เป็นข้อเขียนที่ผู้เขียนได้สรุปมาจากการดำเนินการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ใช้บังคับ เพื่อให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ได้แสดงออกถึงรูปแบบการปกครองของไทยในปัจจุบัน พร้อมด้วยกระบวนการดำเนินการจัดทำรัฐธรรมนูญและเปรียบเทียบประเด็นที่สำคัญ ๆ ของรัฐธรรมนูญฉบับก่อนที่ได้นำมาเป็นแนวทางในการร่างส่วนการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นการสรุปการขอแก้ไขของหลายฝ่ายหลายองค์กรที่ได้เสนอความคิดในการขอแก้ไขตามความคิดของตน

เจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนุญ และการขอเปลี่ยนแปลงแก้ไข

อัครเมศวร์ ทองนวล
ธานีศย์ โลหะชาละ

ความเป็นมาและเจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนุญ

หลังจากที่ได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ได้เข้ายึดอำนาจรัฐในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 แล้ว ในวันที่ 8 ตุลาคม 2519 จึงได้มีการแต่งตั้ง นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาในวันที่ 22 ตุลาคม 2519 ได้มีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติให้มีองค์กรที่สำคัญในการร่วมกันบริหารราชการแผ่นดิน คือ 1) สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งมีสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้ง ทำหน้าที่นิติบัญญัติและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ไม่ได้กำหนดให้สามารถเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ 2) สภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ซึ่งประกอบด้วยบุคคลในคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินมีหน้าที่ให้ความเห็นในเรื่องใด ๆ ตามที่นายกรัฐมนตรีปรึกษา และมีหน้าที่อื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญนี้ได้บัญญัติกำหนดการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นตามลำดับขั้นตอนอีกด้วย

การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลซึ่งนำโดยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจขึ้นทั้งจากประชาชนโดยทั่วไปและจากฝ่ายทหาร สำหรับฝ่ายทหารนั้นเห็นว่า รัฐบาลใช้อำนาจเผด็จการมากเกินไป อีกทั้งยังจัดการบริหารการปกครองแบบที่ไม่น่าเป็นไปได้นั้นที่สุดความขัดแย้งและความไม่พอใจอย่างรุนแรงก็เกิดขึ้น โดยในวันที่ 19 ตุลาคม 2520 สภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อให้รัฐบาลลาออก หรือมิฉะนั้นก็ให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรี 9 คน และในวันที่ 19 ตุลาคม 2520 นั้นเอง คณะรัฐมนตรีก็มีการประชุมกันตามปกติและได้มีการพิจารณากันถึงปัญหานี้ ซึ่งที่ประชุมคณะรัฐมนตรีก็ลงมติไม่ยอมให้ใครออกไป และถ้าจะออกก็ต้องออกด้วยกันทั้งหมด (ดูรายละเอียดในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 21 ตุลาคม 2520)

LI RT

ในที่สุด ก็เกิดการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินขึ้นในวันที่ 20 ตุลาคม 2520 เวลา 18.00 น. โดยมีพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 สถาปนาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน และคณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 2

พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้ชี้แจงเหตุผลในการปฏิวัติ สรุปได้ 2 ประการคือ ประการแรก การบริหารราชการแผ่นดินก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่ข้าราชการและประชาชน ข้าราชการมีความหวั่นไหวในการปฏิบัติราชการ การเศรษฐกิจและการลงทุนของชาวต่างประเทศลดลงและไม่แน่นอน ประการที่สอง ปรับปรุงระยะเวลาที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยเสียใหม่ คือกำหนดเป้าหมายให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปีพุทธศักราช 2521 ทั้งนี้เพราะไม่มีความมั่นใจว่าการจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปตามวิธีทางแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 จะเป็นวิธีทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์ (ดูรายละเอียดจากคำปราศรัยของพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520)

ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2520 คณะปฏิวัติได้นำรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองและบริหารประเทศ โดยรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรฉบับนี้ ได้ปรากฏเจตนารมณ์อย่างชัดเจนในการที่จะให้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปภายในพุทธศักราช 2521 โดยให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีหน้าที่จัดทำ ตามความในคำปรารภตอนหนึ่งว่า “คณะปฏิวัติจะให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ โดยมอบหมายให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติจัดร่างขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้มีการเลือกตั้งภายในปีพุทธศักราช 2521”

ตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรฉบับนี้ ได้บัญญัติให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าสามร้อยคนแต่ไม่เกินสี่ร้อยคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด ตามที่ประธานสภานโยบายแห่งชาตินำความกราบบังคมทูล วันที่ 15 พฤศจิกายน 2520 จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จำนวน 360 คน

ในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรฉบับนี้ ได้มีบทบัญญัติในการจัดทำไว้ด้วยดังนี้

มาตรา 6 ให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีหน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญ และพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

ในการจัดทำรัฐธรรมนูญ ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติคำนึงถึงการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งจะมีขึ้นภายในปีพุทธศักราช 2521

มาตรา 9 ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะมีจำนวนเท่าใดและจะประกอบด้วยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติหรือไม่ ให้เป็นไปตามมติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

มาตรา 10 เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้รับร่างรัฐธรรมนูญจากคณะกรรมการตามมาตรา 9 แล้ว ให้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้นเป็นสามวาระ การพิจารณาในวาระที่หนึ่งและวาระที่สอง ให้เป็นไปตามข้อบังคับการประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สำหรับวาระที่สามให้กระทำได้เมื่อการพิจารณาในวาระที่สองได้ล่วงพ้นไปแล้วสิบห้าวัน

การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สาม ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญไม่ต่ำกว่าสองในสาม ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

การประชุมในวาระที่สาม ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ลงมติให้ความเห็นชอบในวาระที่สามแล้ว ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาตินำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญ

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติดลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา 11 ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระที่สาม ถ้าไม่ได้คะแนนเสียงเห็นชอบตามมาตรา 10 พรรคสองให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติ จัดทำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญการปกครองนี้ แต่ถ้าการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าว จะมีผลให้ไม่อาจจัดให้มีการเลือกตั้งภายในปีพุทธศักราช 2521 ให้ขยายกำหนดเวลาการจัดให้มีการเลือกตั้งออกไปหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีพุทธศักราช 2521

มาตรา 12 ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นใหม่ตามมาตรา 11 ถ้าไม่ได้คะแนนเสียงเห็นชอบตามมาตรา 10 ในวาระที่หนึ่งหรือวาระที่สาม ให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติทั้งหมดพ้นจากตำแหน่งในวันที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติลงคะแนนเสียงไม่เห็นชอบและให้คณะรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของสภานโยบายแห่งชาตินำร่างรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการตามมาตรา 9 ร่างขึ้นหรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้เคยประกาศใช้บังคับมาแล้วฉบับใดฉบับหนึ่งมาปรับปรุงให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ลงคะแนนเสียงไม่เห็นชอบ และนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญ

ในการปรับปรุงรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง ให้คณะรัฐมนตรีคำนึงถึงการเลือกตั้ง ซึ่งจะต้องจัดให้มีขึ้นโดยเร็วเท่าที่จะทำได้

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญตามมาตรานี้ ให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

นอกจากนั้นสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ร่างข้อบังคับการประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดวิธีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญเป็นขั้นตอน ดังนี้

หมวด 9

การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ

ข้อ 100 ก่อนการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระที่หนึ่ง คณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญอาจเสนอปัญหาใด ๆ ในการร่างรัฐธรรมนูญต่อประธานสภาเพื่อนำเข้าปรึกษาในที่ประชุมสภาก็ได้

ข้อ 101 เมื่อคณะกรรมาธิการได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญตามความในรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรแล้วให้ประธานสภาเข้าระเบียบวาระประชุมเป็นเรื่องด่วน

ข้อ 102 การพิจารณาในวาระที่หนึ่ง ให้วินิจฉัยว่าจะรับร่างรัฐธรรมนูญนั้นไว้พิจารณาหรือไม่

การออกเสียงลงคะแนนให้ใช้วิธีเรียกชื่อ และต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะรับร่างรัฐธรรมนูญไว้พิจารณาไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

การประชุมตามความในวรรคหนึ่ง ต้องมีสมาชิกอยู่ในที่ประชุม ไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ข้อ 103 ในกรณีที่สภาลงมติในวาระที่หนึ่ง ให้รับร่างรัฐธรรมนูญไว้พิจารณาให้สภาพิจารณาในลำดับต่อไปเป็นวาระที่สอง

การพิจารณาในวาระที่สอง ให้สภาตั้งคณะกรรมาธิการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้น

คณะกรรมาธิการตามวรรคสองจะมีจำนวนเท่าใด และจะประกอบด้วยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกหรือไม่ ให้เป็นไปตามมติของสภา

ข้อ 104 สมาชิกผู้ใดเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญ ก็ให้เสนอคำแปรญัตติเป็นหนังสือต่อประธานคณะกรรมาธิการ ภายในเวลาที่สภากำหนด

การแปรญัตติ โดยปกติต้องแปรเป็นรายมาตรา

ข้อ 105 เมื่อคณะกรรมาธิการได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ เสร็จแล้ว ให้เสนอร่างรัฐธรรมนูญนั้นโดยแสดงร่างเดิมและการแก้ไขเพิ่มเติมพร้อมทั้งรายงานต่อประธานสภา รายงานนั้นอย่างน้อยต้องระบุว่า ได้มีหรือไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตราใดบ้าง และถ้ามีการแปรญัตติ

มติของคณะกรรมการพิจารณาเกี่ยวกับคำแปรญัตตินั้นเป็นประการใด หรือมีการสงวนคำแปรญัตติของผู้แปรญัตติ หรือมีการสงวนความเห็นของกรรมการก็ให้ระบุไว้ในรายงานด้วย

ข้อ 106 เมื่อประธานสภาได้รับร่างรัฐธรรมนูญและรายงานของคณะกรรมการตามข้อ 105 แล้ว ให้ประธานสภาจัดเข้าระเบียบวาระประชุมเป็นเรื่องด่วน

ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้ว ให้สภาพิจารณาเริ่มต้นด้วยชื่อร่างรัฐธรรมนูญ คำปรารภ แล้วเรียงตามลำดับมาตรา และให้อภิปรายได้เฉพาะถ้อยคำ หรือข้อความที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม หรือที่ผู้แปรญัตติสงวนคำแปรญัตติ หรือที่กรรมการสงวนความเห็นไว้ ทั้งนี้ เว้นแต่ที่ประชุมจะลงมติเป็นอย่างอื่น

ข้อ 107 เมื่อได้พิจารณาตามข้อ 106 จบร่างแล้วให้รอเวลาไว้น้อยสามวัน แล้วให้สภาพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญทั้งร่าง เป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่ง และในการพิจารณาครั้งนี้ คณะกรรมการหรือสมาชิกอาจเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมถ้อยคำได้ แต่จะขอแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อความใดมิได้ นอกจากเนื้อความที่เห็นว่ายังขัดแย้งกันอยู่ ทั้งนี้ เว้นแต่ที่ประชุมจะได้ลงมติเป็นอย่างอื่น

ข้อ 108 เมื่อสภาได้พิจารณาตามข้อ 107 เสร็จแล้ว ให้รอเวลาไว้ตามมาตรา 10 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ต่อจากนั้นให้สภาพิจารณาต่อไปเป็นวาระที่สาม

ภายใต้บังคับมาตรา 10 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร การพิจารณาในวาระที่สามเป็นการลงมติว่าจะให้ความเห็นชอบในการนำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยให้ประกาศใช้หรือไม่

การพิจารณาในวาระนี้ไม่มีการอภิปราย

เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 และตามขั้นตอนที่บัญญัติในธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรฉบับนี้ ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ 2/2520 สมัยสามัญ วันที่ 1 ธันวาคม 2520 ที่ประชุมได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 9 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ประกอบด้วยกรรมการ 35 คน โดยให้สิทธิคณะรัฐมนตรีเสนอชื่อผู้ที่มีได้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นกรรมการจำนวน 10 คน ส่วนอีก 25 คน เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งที่ประชุมเลือก

กรรมการที่คณะรัฐมนตรีเสนอ มีดังนี้

1. นายกมล วรรณประภา
3. นายกระแส ชนะวงศ์
5. นายจิกติ ดิงศภัทย์
7. นายบุญชนะ อัดถาก
9. นายสวัสดิ์ คำประกอบ

2. นายกระมล ทองธรรมชาติ
4. หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช
6. พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์
8. พลตรี ประมาณ อติเรกสาร
10. หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช

ส่วนกรรมาธิการที่เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติอีก 25 คน ที่ประชุมได้มีมติเลือกดังนี้

1. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	2. นายกำธร พันธุลาภ
3. พลโท กานต์ รัตนวราหะ	4. พันตำรวจเอก กฤษ สังขทรัพย์
5. นายชนะ รุ่งแสง	6. นายชูป กาญจนประกร
7. นายชูสง่า ฤทธิประศาสน์	8. นายประชุม รัตนเพียร
9. นายประเทือง กীরติบุตร	10. พลโท ประสิทธิ์ ใจชื่น
11. นายไพโรจน์ ชัยนาม	12. หลวงอรรถไพศาลศรี
13. พลตรี มณีรัตน์ จารุจินดา	14. นายมีชัย ฤชุพันธุ์
15. นางแรม พรหมโมบล บุญประสพ	16. นายศิริ อติโพธิ์
17. นายสมบุญ ศิริธร	18. พลโท สมิง ไตลังคะ
19. นายสานนท์ สายสว่าง	20. นายแสง พุทธสถิตย์
21. นายอดุล วิเชียรเจริญ	22. นายอมร จันทรมบูรณ์
23. นายอักษราทร จุฬารัตน์	24. นายอุตร ดันติสุนทร
25. นายไอลง โกลิน	

การพิจารณาของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามมาตรา 9 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 แล้ว คณะกรรมาธิการได้เริ่มประชุมกันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2520 โดยได้เลือกนายจิตติ ดิงศภัทย์ เป็นประธานคณะกรรมการ นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นเลขานุการ และนายอักษราทร จุฬารัตน์ เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ คณะกรรมาธิการได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีร่างรัฐธรรมนูญ โดยได้พิจารณาถึงโครงสร้างของรัฐธรรมนูญก่อน รวมทั้งข้อแตกต่างของรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ได้มอบหมายให้เลขานุการเป็นผู้กำหนดโครงสร้างของรัฐธรรมนูญกว้าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมาธิการพิจารณา ส่วนเรื่องความคิดเห็นของประชาชนนั้นคณะกรรมาธิการมอบหมายให้เลขานุการสรุปประเด็นเสนอต่อคณะกรรมาธิการเพื่อพิจารณา

เลขานุการฯ ได้เสนอโครงสร้างของรัฐธรรมนูญต่อที่ประชุมคณะกรรมาธิการดังนี้

เค้าโครงการพิจารณาหลักการของรัฐธรรมนูญ

1. คำปรารภ

จะกำหนดในลักษณะใด เท่าที่ผ่านมาจะกล่าวถึงความเป็นมาของระบอบการปกครองและเหตุที่มาของรัฐธรรมนูญที่พิจารณาร่างขึ้น

2. บททั่วไป

- 2.1 ชื่อประเทศและรูปของรัฐ
- 2.2 ระบอบการปกครอง
- 2.3 เจ้าของอำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจอธิปไตย

3. พระมหากษัตริย์

- 3.1 สถานะ
- 3.2 อำนาจ
- 3.3 ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- 3.4 การสืบราชสมบัติ
 - 3.4.1 กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์พระมหากษัตริย์ 2467
 - 3.4.2 การได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติ
 - 3.4.3 การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระ-
มหากษัตริย์ 2467

4. สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

5. หน้าที่ของชนชาวไทย

6. แนวนโยบายแห่งรัฐ

จะสมควรบัญญัติไว้หรือไม่เพียงใด

7. นิติบัญญัติ

- 7.1 จะมีกี่สภา จะเรียกชื่ออย่างไร ใครเป็นประธานสภา
- 7.2 สภาที่มีจะประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการแต่งตั้ง และหรือเลือกตั้งอย่างไร
- 7.3 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะเป็นสมาชิกของสภาที่มาจากการแต่งตั้ง จะควรกำหนดไว้หรือไม่เพียงใด
- 7.4 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะเป็นสมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้ง จะควรกำหนดไว้หรือไม่เพียงใด รวมทั้งคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในขณะสมัครรับเลือกตั้ง
- 7.5 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้เลือกตั้ง จะควรกำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด
- 7.6 หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งบางประการที่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ
- 7.7 อายุของสภา
- 7.8 การเริ่มต้นและสิ้นสุดของสมาชิกภาพของสมาชิกสภา
- 7.9 อำนาจของสภา

LIIRT

- 7.9.1 สิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติแต่ละสภาจะกระทำได้แค่ไหนเพียงใด
- 7.9.2 สิทธิในการยับยั้งการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของแต่ละสภา
- 7.9.3 อำนาจในการควบคุมฝ่ายบริหารของแต่ละสภาควรมีหรือไม่อย่างไร
 - 7.9.3.1 การตั้งกระทู้ถาม
 - 7.9.3.2 การเปิดอภิปรายในลักษณะต่าง ๆ
 - 7.9.3.4 อื่น ๆ

8. บริหาร

- 8.1 ควรกำหนดจำนวนรัฐมนตรีหรือไม่เพียงใด
- 8.2 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรี
- 8.3 ก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะเข้าบริหารราชการแผ่นดินจะต้องแถลงนโยบายและได้รับความไว้วางใจจากสภาหรือไม่เพียงใด
- 8.4 การดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของรัฐมนตรี
- 8.5 อำนาจของฝ่ายบริหาร
 - 8.5.1 ในการบริหารราชการแผ่นดินทั่วไป
 - 8.5.2 ในการเสนอและออกกฎหมาย
 - 8.5.3 การยุบสภา
- 8.6 ความสัมพันธ์กับฝ่ายนิติบัญญัติควรบัญญัติในรูปรัฐบาลระบบรัฐสภาหรือควรแยกฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารจากกันแค่ไหนเพียงใด

9. ตุลาการ

- 9.1 อำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี
- 9.2 การแต่งตั้ง ย้าย และถอดถอนผู้พิพากษาศาลฎีกา

- 10. องค์กรหรือสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่วินิจฉัยกฎหมายว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ
- 11. การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะให้กระทำได้แค่ไหนเพียงใด
- 12. องค์กรหรือสถาบันทางการเมืองอื่นที่ควรกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ
- 13. เรื่องอื่น ๆ ทั้งในหลักใหญ่และรายละเอียดที่ควรพิจารณาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

เค้าโครงการพิจารณาหลักการของรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่ว่าด้วยฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร

ฝ่ายนิติบัญญัติ

1. ทั่วไป

- 1.1 มีกี่สภา
- 1.2 จะเรียกชื่อสภาว่าอย่างไร ในกรณีมีมากกว่าหนึ่งสภา องค์กรที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติรวมกันแล้วจะเรียกชื่ออย่างไร
- 1.3 ในกรณีมีมากกว่าหนึ่งสภา ประธานสภาของสภาใดจะเป็นประธานขององค์กรที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติหรือจะกำหนดโดยใช้วิธีการอื่นใด
- 1.4 ในกรณีมีมากกว่าหนึ่งสภา สมาชิกของสภาหนึ่งจะเป็นสมาชิกของสภาอื่นในขณะเดียวกันได้หรือไม่
- 1.5 สมาชิกจะมีสิทธิขอให้มีการพิจารณาถึงสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งได้หรือไม่ เพียงใด ถ้าได้ จะให้องค์กรใดเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัย
- 1.6 จะให้มีหัวหน้าฝ่ายค้านในสภาหรือไม่
- 1.7 สมาชิกสภาจะต้องแสดงทรัพย์สินหรือไม่ อย่างไร

2. สภาที่มาจากการแต่งตั้ง (ถ้ามี)

- 2.1 สภาจะประกอบด้วยสมาชิกจำนวนเท่าใด
- 2.2 คุณสมบัติและหรือลักษณะต้องห้าม จะกำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร เช่นในเรื่องอายุ สัญชาติ คุณสมบัติ ลักษณะตามกลุ่มอาชีพ
- 2.3 จะให้ใครเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการเสนอการแต่งตั้ง
- 2.4 สมาชิกภาพของสมาชิกจะมีกำหนดเวลาเท่าใด และจะให้สิ้นสุดลงในกรณีใดบ้าง

3. สภาที่มาจากการเลือกตั้ง

- 3.1 สภาจะประกอบด้วยสมาชิกจำนวนเท่าใด หรือจะให้เป็นไปตามเกณฑ์ของราษฎรและในกรณีนี้จะจำกัดจำนวนขั้นต่ำและขั้นสูงของสมาชิกไว้หรือไม่
- 3.2 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะเป็นสมาชิกสภา
- 3.3 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้ง

LI RT

- 3.4 คุณสมบัติตาม 3.2 และ 3.3 ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องพรรคการเมืองจะกำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร
- 3.5 อายุของสภามีกำหนดเท่าใด และจะให้นับตั้งแต่เมื่อใด
- 3.6 สมาชิกภาพของสมาชิกจะให้เริ่มเมื่อใด และสิ้นสุดลงในกรณีใดบ้าง
- 3.7 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้เลือกตั้ง
- 3.8 หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งใดบ้างที่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกเหนือจากที่ให้เป็นไปตามกฎหมายเลือกตั้ง
หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งที่เคยมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น
 - 3.8.1 จะใช้วิธีการเลือกตั้งแบบรวมเขต แบ่งเขต หรือวิธีผสม
 - 3.8.2 จะใช้วิธีถือจำนวนราษฎรเป็นเกณฑ์ หรือจะจำกัดจำนวนขั้นต่ำขึ้นสูงไว้โดยให้ไปยึดหยุ่นโดยถือเกณฑ์ราษฎรในกฎหมายเลือกตั้งอีกทีหนึ่ง
 - 3.8.3 การใช้สิทธิเลือกตั้งจะให้เป็นไปในลักษณะเป็นสิทธิหรือเป็นหน้าที่ของราษฎรหรือจะใช้วิธีอื่นใด เช่น จะใช้วิธีการลงทะเบียนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 3.9 หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งใดบ้างที่ต้องการให้นำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง

4. ในกรณีมีสภาเดี่ยวแต่ประกอบด้วยสมาชิกทั้งแต่งตั้งและเลือกตั้งหรือเลือกตั้งด้วยกันให้อุญโหมพิจารณาตาม 2. และ 3.

5. อำนาจของแต่ละสภา

- 5.1 สมาชิกของแต่ละสภาจะมีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติได้แค่ไหนเพียงใด
 - 5.1.1 ร่างพระราชบัญญัติทั่วไป
 - 5.1.2 ร่างพระราชบัญญัติการเงินและหรือร่างพระราชบัญญัติอย่างอื่น
 - 5.1.3 ผู้มีอำนาจวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินิดใดที่สมาชิกไม่มีสิทธิเสนอ
- 5.2 จะให้มีองค์กรทำหน้าที่ในการกลั่นกรองการเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกหรือไม่อย่างไร
- 5.3 กำหนดเวลาการพิจารณาของแต่ละสภาตามลักษณะของร่างพระราชบัญญัติ
- 5.4 ในกรณีมีมากกว่าหนึ่งสภา และร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการพิจารณาของแต่ละสภาแตกต่างกัน จะมีวิธีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นอย่างไรต่อไป

- 5.5 การควบคุมฝ่ายบริหารจะให้สมาชิกของสภาใดกระทำได้อ่างไร
- 5.6 การควบคุมฝ่ายบริหารจะให้กระทำได้ในเรื่องใดบ้าง
 - 5.6.1 การตั้งกระทู้ถาม
 - 5.6.2 การเปิดอภิปรายในลักษณะต่าง ๆ
 - 5.6.3 จะต้องให้มีการลงมติให้ความไว้วางใจคณะรัฐมนตรีที่เพิ่งเข้ารับหน้าที่หรือไม่
 - 5.6.4 การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับสูง
 - 5.6.5 การประกาศใช้กฎอัยการศึก การประกาศสงคราม การทำสัญญาสันติภาพหรือสัญญาพันธมิตรทางทหาร
 - 5.6.6 อื่น ๆ

ฝ่ายบริหาร

- 6. คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็นสมาชิกสภาในขณะเดียวกันได้หรือไม่
- 7. นายกรัฐมนตรีและหรือรัฐมนตรีจะต้องมาจากสมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้งหรือไม่
- 8. ควรกำหนดจำนวนรัฐมนตรีไว้หรือไม่
- 9. ก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะเข้าบริหารราชการแผ่นดินจะต้องแถลงนโยบายหรือไม่ และจะต้องได้รับความไว้วางใจจากสภาใดก่อนหรือไม่ เพียงใด
- 10. การพ้นจากตำแหน่งของรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี จะมีในกรณีใดบ้าง
- 11. อำนาจของฝ่ายบริหาร
 - 11.1 อำนาจบริหารราชการแผ่นดินทั่วไป
 - 11.2 กฎหมายของฝ่ายบริหาร
 - 11.3 การยุบสภา จะให้กระทำได้อ่างไรหรือไม่ เพียงใด

ก่อนที่คณะกรรมการจะได้พิจารณาโครงสร้างของรัฐธรรมนูญตามที่เลขานุการฯ เสนอนั้น คณะกรรมการได้มีมติให้กรรมการทุกคนได้แสดงความคิดเห็นถึงแนวทางของระเบียบการปกครองที่ควรจะเป็นหลักการในการนำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งความคิดเห็นของกรรมการที่เสนอนั้นสรุปได้ 3 แนวทางคือ

แนวทางแรก เห็นควรที่จะนำหลักการของรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช 2511 และฉบับพุทธศักราช 2517 มาเป็นหลักในการพิจารณา แต่มีอีกความเห็นหนึ่ง เห็นควรที่จะนำหลัก

การของรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2511 มาเป็นหลักในการพิจารณาเพียงฉบับเดียว

แนวทางที่ 2 เห็นควรที่จะบัญญัติรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยและให้สภาผู้แทนราษฎรมีข้อกำหนดชัดเจนให้น้อยที่สุด โดยใช้รูปแบบการปกครองระบบรัฐสภา เพื่อที่จะให้พัฒนาการทางการเมือง เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย

แนวทางที่ 3 เห็นควรที่จะบัญญัติรัฐธรรมนูญให้องค์กรต่าง ๆ ที่เป็นกลไกทางการเมืองในการปกครองและบริหารประเทศ ดำเนินกิจกรรมไปด้วยความราบรื่นและมีเสถียรภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายบริหาร โดยพิจารณาจากการเมืองในอดีตที่ผ่านมา ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร

สำหรับความคิดเห็นแนวทางที่สามนั้นมีประเด็นสำคัญ 2 ประการคือ ใช้ระบบแยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและใช้ระบบรัฐสภา ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะบัญญัติรัฐธรรมนูญให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองนั้น สรุปได้ดังนี้

1. รัฐสภา

บททั่วไป

มีกรรมวิธีการเสนอความคิดเห็นที่จะให้องค์ประกอบมีลักษณะดังนี้

1. เห็นควรที่จะให้รัฐสภาประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร และสภาที่สมาชิกเป็นผู้แทนกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ และให้สภากลุ่มผลประโยชน์มีสิทธิเข้าร่วมอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีและออกเสียงลงคะแนนได้
 2. เห็นควรที่จะให้รัฐสภาเป็นสภาเดียว ประกอบด้วยสมาชิก 3 ประเภท ดังนี้
 - ประเภทที่ 1 เป็นสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง
 - ประเภทที่ 2 เป็นสมาชิกที่แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ
 - ประเภทที่ 3 เป็นสมาชิกอุปถัมภ์ได้รับการแต่งตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนรัฐบาลให้มีเสียงข้างมากและมีเสถียรภาพ
 3. เห็นควรที่จะบัญญัติให้สมาชิกสภาและฝ่ายรัฐบาลมีสิทธิในการเสนอร่างพระราชบัญญัติได้ แต่รัฐบาลไม่มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนน เพื่อเป็นการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร
 4. เห็นควรที่จะบัญญัติให้รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติได้เพียงฝ่ายเดียว
- สภาผู้แทนราษฎร**
- ในเรื่องที่เกี่ยวกับสภาผู้แทนราษฎร กรรมวิธีการได้แสดงความคิดเห็นถึงแนวทางที่ควรจะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญดังนี้
1. ควรบัญญัติให้อายุของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรเป็น 3 ปี

2. ควรบัญญัติในรัฐธรรมนูญเพื่อป้องกันมิให้มีพรรคการเมืองจำนวนมาก และพรรคการเมืองสามารถที่จะควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดในพรรคคนได้ ซึ่งมีกรรมวิธีการเสนอความคิดเห็นให้พรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามกำหนดและถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับเลือกตั้งไม่ครบตามกำหนด ให้อยุบพรรคนั้นเสียแต่สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นไม่สิ้นสุด และยังมีกรรมวิธีการให้ความเห็นเสริมต่อไปอีกว่า ควรจะมีหมวดเกี่ยวกับพรรคการเมืองโดยเฉพาะเพื่อกำหนดรายละเอียดในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น การใช้จ่ายเงินในการหาเสียง
3. ควรบัญญัติให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งของตนมีสิทธิเรียกร้องให้มีการถอดถอนสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตตนได้ แต่ก็มีผู้ไม่เห็นด้วยในเรื่องนี้เนื่องจากจะเกิดความสับสนขึ้น

อำนาจหน้าที่รัฐสภา

มีกรรมวิธีการบางท่านเห็นควรที่จะบัญญัติให้เป็นลักษณะของการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร โดยรัฐสภามีหน้าที่เฉพาะด้านนิติบัญญัติเพียงอย่างเดียว ไม่มีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารเป็นแต่เพียงผู้กำหนดนโยบายและกรอบการดำเนินงานให้แก่ฝ่ายบริหาร

2. คณะรัฐมนตรี

ในเรื่องเกี่ยวกับคณะรัฐมนตรีมีกรรมวิธีการแสดงความคิดเห็น ดังนี้

1. เห็นควรที่จะบัญญัติให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่มีอีกความเห็น ว่าไม่ควรจะกำหนดดังนั้น ควรจะเปิดกว้างไว้เพื่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปต่าง ๆ
2. เห็นควรที่จะบัญญัติให้มีการเลือกตั้งคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีได้ เพื่อที่ประชาชนจะได้เห็นคณะรัฐมนตรีได้รับเลือกเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินให้ประชาชนเห็นได้โดยตรง
3. เห็นควรที่จะบัญญัติให้ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการทหารดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีได้ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพแก่รัฐบาล และดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. เห็นควรบัญญัติให้การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อสภา ไม่ต้องขอความไว้วางใจ เนื่องจากถือว่าประชาชนได้ให้ความไว้วางใจ โดยผ่านการจัดตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรแล้วและพระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งแล้ว
5. เห็นควรที่จะเปลี่ยนชื่อหมวด “อำนาจบริหาร” เป็น “คณะรัฐมนตรี”

3. ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร

ในเรื่องนี้มีกรรมาธิการแสดงความคิดเห็น ดังนี้

ฝ่ายที่เสนอความคิดเห็นในระบบแยกอำนาจนั้น เห็นควรจะบัญญัติให้

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีได้
2. ฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีอำนาจที่จะเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจได้ และ
3. การดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารที่สำคัญ ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติเสียก่อน

ส่วนฝ่ายที่เสนอความคิดเห็นในระบบรัฐสภา เห็นควรจะบัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจในการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจได้ แต่ต้องมีกำหนดระยะเวลาในการเสนอญัตติ และต้องกระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

4. ตุลาการรัฐธรรมนูญ

เรื่องตุลาการรัฐธรรมนูญมีกรรมาธิการแสดงความคิดเห็น ดังนี้

ฝ่ายที่เสนอความคิดเห็นให้ใช้ระบบแยกอำนาจ เห็นควรที่จะบัญญัติให้ตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณาตัดสินการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี โดยฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้เสนอเรื่องต่อตุลาการรัฐธรรมนูญ และให้ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยการดำเนินงานของรัฐมนตรีหรือสมาชิกที่ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่

5. อื่น ๆ

มีกรรมาธิการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ดังนี้

ฝ่ายที่เสนอความคิดเห็นให้ใช้ระบบแยกอำนาจได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ไม่เคยบัญญัติไว้ดังนี้

1. เห็นควรที่จะบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะงดเว้น

LI RT

ไม่ใช้บทบัญญัติใดบทบัญญัติหนึ่ง หรือหมวดใดหมวดหนึ่งของรัฐธรรมนูญ ในเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉินหรือสถานการณ์ ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความไม่สงบเรียบร้อยได้

2. เห็นควรให้สภานโยบายตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520 มีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และรวมทั้งปลัดนายกรัฐมนตรีได้
3. บัญญัติให้มีองค์กรเพื่อควบคุมการดำเนินการของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามความเหมาะสมแห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพื่อจะก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองในการบริหารราชการแผ่นดิน

หลังจากนั้น คณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาเค้าโครงการพิจารณาหลักการของรัฐธรรมนูญตามที่เลขานุการได้เสนอมา พร้อมด้วยความคิดเห็นของกรรมาธิการเกี่ยวกับแนวทางของระเบียบการปกครองที่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญในหลักการย่อย ๆ ของแต่ละหัวข้อของเค้าโครง เมื่อได้พิจารณาเค้าโครงการพิจารณาหลักการของรัฐธรรมนูญแล้ว คณะกรรมาธิการจึงได้มอบหมายให้เลขานุการร่างบทบัญญัติตามหลักการที่คณะกรรมาธิการได้มีมติเห็นชอบเสนอต่อกรรมาธิการพิจารณา

ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญที่เลขานุการได้เสนอมานั้น คณะกรรมาธิการได้พิจารณาเรียงลำดับตั้งแต่มาตราแรกจนถึงมาตราสุดท้าย การพิจารณาในขั้นตอนนี้คณะกรรมาธิการได้มีการนำหลักการที่ได้ลงมติไปแล้วบางประการขึ้นมาทบทวนใหม่ด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกเยี่ยตรอบคอบในการพิจารณา

สำหรับคำปรารภนั้น คณะกรรมาธิการได้มอบหมายให้ศาสตราจารย์ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ ซึ่งเป็นกรรมาธิการคนหนึ่ง เป็นผู้ดำเนินการร่าง เพื่อนำมาเสนอคณะกรรมาธิการพิจารณา โดยคณะกรรมาธิการได้พิจารณาร่างคำปรารภหลังจากได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญมาตราต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว

การดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมาธิการนี้ ได้เริ่มประชุมครั้งแรกเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 3 ธันวาคม 2520 และประชุมครั้งสุดท้ายเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 8 มิถุนายน 2521 มีการประชุมทั้งสิ้นรวม 29 ครั้ง ระยะเวลาการดำเนินงานประมาณ 6 เดือนเศษ ร่างรัฐธรรมนูญที่เสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีทั้งสิ้น 191 มาตรา

คณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญได้มีหนังสือลงวันที่ 9 มิถุนายน 2521 นำส่งร่างรัฐธรรมนูญต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อเสนอให้ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาตามมาตรา 10 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ซึ่งในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ 29/2521 วันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน 2521 ประธานสภา-

นิติบัญญัติแห่งชาติได้ แจ้งให้ที่ประชุมทราบเกี่ยวกับการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญว่าจะส่งร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้สมาชิกพิจารณาล่วงหน้าเป็นเวลาสองสัปดาห์ก่อนที่จะพิจารณาในวาระที่ 1

การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้รับร่างรัฐธรรมนูญจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแล้ว ตามมาตรา 10 ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ได้กำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญเป็นสามวาระ

การพิจารณาในวาระที่ 1

ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้จัดร่างรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการร่างเสร็จแล้วเข้าระเบียบวาระเป็นเรื่องด่วน โดยเสนอให้ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติในคราวประชุมครั้งที่ 32/2521 วันพฤหัสบดีที่ 29 มิถุนายน 2521 ในชั้นตอนนี้ข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติข้อ 102 ได้บัญญัติให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติวินิจฉัยว่าจะรับร่างหลักการรัฐธรรมนูญนี้ไว้พิจารณาหรือไม่ ในการพิจารณาวินิจฉัยในที่ประชุมได้ลงมติให้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนี้เป็นหมวด ๆ ไปตามลำดับ โดยเริ่มตั้งแต่คำปรารภ โดยสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมจากร่างรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้เสนอต่อสภาและคณะกรรมการได้ชี้แจงเหตุผลในการร่าง สรุปได้ดังนี้

คำปรารภ

ในการพิจารณาคำปรารภ มีสมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายแสดงความคิดเห็นคัดค้านว่าเนื้อหาเบาเกินไป ควรบ่งบอกถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของรัฐธรรมนูญ เหตุผลและเป้าหมายในการร่าง นอกจากนี้ถ้อยคำบางส่วนก็ไม่ชัดเจน

หมวด 1 บททั่วไป

ในการพิจารณาหมวดนี้ มีสมาชิกสภานิติบัญญัติได้อภิปรายแสดงความคิดเห็น ดังนี้

1. หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ควรยึดหลักทางสายกลางในการสร้างกฎเกณฑ์ของการปกครองประเทศให้เหมาะสมกับพื้นฐานของพลเมืองธรรมดาสามัญ อันได้แก่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

2. มีบทบัญญัติในหลายหมวดของร่างรัฐธรรมนูญนี้ ขัดกับหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย เช่น ในเรื่องศาล และบางบทบัญญัติไม่เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย
3. ควรมีบทบัญญัติว่า ประชาชนชาวไทย ไม่ว่าเหล่ากำเนิด หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน
4. บททั่วไปควรเป็นกรอบของหมวดอื่น ๆ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย และความอยู่รอดของชาติ

หมวด 2 พระมหากษัตริย์

ในการพิจารณาในหมวดนี้ มีสมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายแสดงความคิดเห็น ดังนี้

1. เห็นควรที่จะบัญญัติกำหนดคุณสมบัติขององคมนตรีไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย แต่ได้รับการชี้แจงจากกรรมาธิการว่า เหตุที่ไม่ได้บัญญัติไว้เนื่องจากได้กำหนดให้การแต่งตั้งองคมนตรีเป็นไปตามพระราชอัธยาศัยจึงไม่ควรกำหนดขีดคั้นเอาไว้
2. ไม่ควรบัญญัติให้องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อลาออก เนื่องจากการพ้นจากตำแหน่งเป็นไปตามพระราชอัธยาศัย
3. ควรเขียนแยกคำว่า “องคมนตรี” และ “ประธานองคมนตรี” ในบางมาตราให้ชัดเจน กรรมาธิการได้ชี้แจงว่า ประธานองคมนตรีมีฐานะเป็นองคมนตรีคนหนึ่งด้วยจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเขียนแจกแจง
4. การละเมิดสถาบันพระมหากษัตริย์ ควรเพิ่มบทบัญญัติที่จะไม่ให้มีการกล่าวหาหรือฟ้องร้องสมเด็จพระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระยุพราชในทางใด ๆ ด้วย ซึ่งได้รับการชี้แจงจากกรรมาธิการว่าได้มีบทบัญญัติคุ้มครองในประมวลกฎหมายอาญาอยู่แล้ว
5. เรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ควรบัญญัติเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการถอดถอนฐานันดรศักดิ์หรือเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไว้ในหมวดพระมหากษัตริย์ด้วย ซึ่งได้รับการชี้แจงจากกรรมาธิการว่าโดยหลักการแล้ว เป็นอำนาจของรัฐบาลที่จะเป็นผู้พิจารณาเห็นสมควรแต่พระราชอำนาจในการสถาปนาหรือพระราชทานเป็นพระราชอำนาจที่แสดงถึงพระคุณของพระมหากษัตริย์ ซึ่งได้บัญญัติในหมวดนี้เพื่อการเกื้อหนุน

หมวด 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย

ในการพิจารณาหมวดนี้ มีสมาชิกสภานิติบัญญัติ ได้อภิปรายแสดงความคิดเห็น ดังนี้

1. บทบัญญัติในหมวดนี้ไม่จำเป็นต้องบัญญัติให้มาก เนื่องจากเป็นสิทธิและหน้าที่

LI RT

- โดยธรรมชาติ หากนำมาบัญญัติจะไม่คลุมทุกกรณี ซึ่งกรรมการชี้แจงว่า บัญญัติไว้เพื่อเป็นหลักประกันมิให้รัฐออกกฎหมายจำกัดสิทธิขั้นมูลฐานได้
2. ควรบัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และระบุให้ชัดเจนว่าบุคคลเป็นชายและหญิง เนื่องจากอาจจะมีกฎหมายออกมาจำกัด หรือกำหนดความเหลื่อมล้ำในเรื่องสิทธิของชายและหญิงได้ และย่อมจะทำให้หญิงมีโอกาสพัฒนาตนเอง และได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ
 3. ไม่ควรบัญญัติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมมีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับพลเมืองเพราะเป็นบุคคลเช่นเดียวกัน ซึ่งกรรมการชี้แจงว่าในบางเรื่องเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกจำกัดสิทธิมากกว่าคนธรรมดา ถ้าไม่บัญญัติไว้จะออกกฎหมายจำกัดสิทธิบางประการไม่ได้
 4. การห้ามมิให้เนรเทศบุคคลที่มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลที่มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักรจะกระทำมิได้ เรื่องนี้ควรมีข้อยกเว้นให้กระทำได้ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ได้รับการชี้แจงจากกรรมการว่า เรื่องนี้เป็นสิทธิขั้นมูลฐานซึ่งรัฐสภาจะออกกฎหมายจำกัดไม่ได้ หากกระทำได้ รัฐสภาอาจจะออกกฎหมายจำกัดโดยให้มีการเนรเทศคนไทยได้

หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย

ในการพิจารณาหมวดนี้มีสมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายแสดงความคิดเห็น ดังนี้

1. ควรบัญญัติหน้าที่ของชนชาวไทยที่จะรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของไทยเพื่อเป็นประโยชน์และความมั่นคงของสังคมไทย และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งได้รับการชี้แจงจากกรรมการว่า การกำหนดหน้าที่ในเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น และไม่รู้แน่นอนชัดเจนว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ ส่วนในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มีกฎหมายบัญญัติเฉพาะเรื่องอยู่แล้ว
2. ควรบัญญัติรับรองให้มีการป้องกันและรักษารัฐธรรมนูญไว้ด้วย เนื่องจากได้มีบทบัญญัติให้ชาวไทยมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย
3. ควรบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของชนชาวไทยในการไปออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง และการออกเสียงแสดงประชามติ ซึ่งในประเด็นนี้กรรมการชี้แจงว่าจะเป็นการบีบบังคับให้เป็นหน้าที่ ซึ่งจะทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาและเลื่อมใสในประชาธิปไตย
4. ควรบัญญัติให้บุคคลทุกคนต้องหางานทำหรือมีงานทำเพื่อความมั่นคงของประเทศ

5. ควรที่จะบัญญัติหน้าที่ของชนชาวไทยที่สำคัญ ๆ เพิ่มขึ้นอีก

หมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ

ในการพิจารณาหมวดนี้มีสมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายเสนอความคิดเห็น ดังนี้

1. ชื่อหมวดนี้ควรเปลี่ยนชื่อเป็น “หน้าที่และแนวนโยบายแห่งรัฐ” และบัญญัติให้มี 2 ลักษณะ คือหน้าที่มูลฐาน เช่น การรักษาเอกราช และอีกประการหนึ่งเป็นหน้าที่และแนวนโยบายอื่น ๆ ซึ่งส่วนมากเป็นการปฏิบัติงานของกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งบัญญัติไว้กว้าง ๆ ได้
2. หมวดแนวนโยบายแห่งรัฐนี้ไม่มีความจำเป็นจะต้องกำหนดไว้ หรือถ้ามีความจำเป็นต้องเขียนให้สั้น กว้าง และครอบคลุมทุกกรณี เมื่อพรรคการเมืองได้เข้ามาเป็นรัฐบาลก็ย่อมมีนโยบายของตนในการบริหารประเทศเหมาะสมกับสภาวะการณ์และมีความคล่องตัวกว่า
3. หมวดนี้เป็นแนวทางที่ให้รัฐปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติไม่ได้ก็ไม่มีสิทธิฟ้องร้องได้ ซึ่งสมควรที่จะให้ประชาชนฟ้องร้องรัฐได้
4. ควรกำหนดอุดมการณ์ของชาติไว้ในรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน กรรมการได้ชี้แจงว่าปัญหาเรื่องอุดมการณ์เป็นเรื่องใหญ่และแนวทางที่กำหนดอุดมการณ์ของชาติมีหลายด้าน
5. ควรกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวกับเรื่องการค้าทางศิลปวิทยาและทางวิทยาศาสตร์ด้วย กรรมการได้ชี้แจงว่าเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นรายละเอียดปลีกย่อยไม่จำเป็นต้องอยู่ในรัฐธรรมนูญ
6. ควรมีนโยบายในเรื่องการส่งเสริมกีฬา การพลศึกษาให้ประชาชนทุกชั้น
7. ควรมีนโยบายในเรื่องอนุรักษ์ธรรมชาติ หรือการจัดให้มีสวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้กับประชาชน และในเรื่องการเกษตร
8. ควรกำหนดเรื่องที่ประชาชนไม่สามารถดำเนินการเองได้ เช่น เรื่องการส่งเสริมการลงทุน เรื่องการการค้าและการสงเคราะห์ เรื่องที่อยู่อาศัยหรือการเคหะ
9. ควรกำหนดแนวนโยบายที่จะให้มีการดำเนินการลดความเหลื่อมล้ำในฐานะของบุคคลทางเศรษฐกิจให้น้อยลง
10. ควรกำหนดการประกันราคาในผลผลิตการเกษตรด้วย ซึ่งกรรมการได้ชี้แจงว่าเป็นการผูกมัดรัฐบาล จะมีปัญหาทางด้านกฎหมายตามมา
11. ควรจะมีการบัญญัติรับรองฐานะของทหารและมีไว้เพื่ออะไร ซึ่งกรรมการได้ชี้แจงว่ากำลังทหารต้องมีและมีให้เหมาะสมกับการรักษาเอกราชไว้ และมีไม่

เกินความจำเป็น

12. ควรบัญญัติถึงการใช้กำลังทหารเพื่อรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งกรรมวิธีการได้ชี้แจงว่าได้บัญญัติไว้แล้วคือ บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ดังนั้นบุคคลจึงหมายรวมถึงทหารด้วย
13. ควรบัญญัติเกี่ยวกับนโยบายการเมืองไว้ด้วย

หมวด ๘ รัฐสภา

ในการพิจารณาหมวดนี้ มีสมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายแสดงความคิดเห็น ดังนี้ ส่วนที่ 1 บททั่วไป

1. ในการบัญญัติหมวดนี้ควรที่จะกำหนดให้วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรมาก่อน
2. เห็นควรที่จะให้รัฐสภามีองค์ประกอบดังนี้ ในปีแรกให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้ง 1 ใน 4 และสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้ง 3 ใน 4 ในปีที่สองให้มีสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งอีก 1 ใน 4 และลดสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้ง 1 ใน 4 และตั้งวุฒิสภาโดยแต่งตั้ง 1 ใน 4 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปีที่สามสภาผู้แทนราษฎร ยับสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้งที่เหลือทั้งหมด แล้วเพิ่มสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งให้ครบ 100% ส่วนวุฒิสภาให้แต่งตั้งเพิ่มอีก 1 ใน 2 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีสองเท่าของวุฒิสภา ในปีทีสี่ ให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ทั้งหมด และในปีที่ 6 ให้มีการเลือกตั้งวุฒิสภาทั้งหมด
3. ควรกำหนดให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา โดยตามหลักการวุฒิสภานั้นได้รับการเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ และในรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับได้บัญญัติให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา

ส่วนที่ 2 วุฒิสภา

1. ควรกำหนดให้สมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชนมีสัดส่วนที่มากกว่า ซึ่งการที่ให้สมาชิกวุฒิสภามีจำนวน 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการขัดกับหลักประชาธิปไตย ลิดรอนเสรีภาพของประชาชน โดยสมาชิกวุฒิสภาควรมีจำนวนไม่เกิน 1 ใน 2
2. การแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาควรมาจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้มีตัวแทนของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในสภา
3. ควรกำหนดคุณสมบัติบางประการของสมาชิกวุฒิสภาเช่นเดียวกับของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

LI RT

4. คุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภา ไม่กำหนดให้มีรายละเอียดเหมือนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
5. การพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาเมื่อครบวาระที่กำหนดไว้ควรพิจารณาวิธีอื่นที่ดีกว่าการจับฉลาก

ส่วนที่ 3 สภาผู้แทนราษฎร

1. การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อประชากร คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และวิธีการเลือกตั้ง ควรบัญญัติไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง
2. ควรกำหนดจำนวนสูงสุดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ เนื่องจากประชากรได้เพิ่มขึ้นทุกที
3. ควรกำหนดให้ผู้ที่มิใช่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ และผู้มิใช่มีอายุตั้งแต่ 23 ปี สมัครรับเลือกตั้งได้
4. บทบัญญัติบางมาตราขัดต่อหลักประชาธิปไตย เช่น การบังคับให้ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองก่อนสมัครรับเลือกตั้ง เรื่องการพ้นจากสมาชิกภาพเมื่อลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนสังกัดและเรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถดำรงตำแหน่งสภาท้องถิ่น
5. การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรสมัครเป็นพรรค ไม่ควรยกเว้นกรณีตายหรือถอนการสมัคร และการเลือกตั้งให้เลือกเป็นพรรค
6. ในกรณีพรรคการเมืองใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ถึงจำนวนที่กำหนดให้ยุบพรรคไป และให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นไปรวมกับพรรคอื่น
7. ในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง ซึ่งทำให้พรรคการเมืองมีอิทธิพลต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก ควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงบทบาทของพรรคการเมืองในอนาคต แต่มีผู้ค้าน่าควรให้พรรคการเมืองขับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคนั้นได้ และให้สมาชิกภาพของผู้นั้นสิ้นสุดลง และเมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลาออกจากพรรคให้สิ้นสุดสมาชิกภาพด้วย
8. มีบทบัญญัติหลายมาตราที่ไม่ส่งเสริมพรรคการเมือง เช่น กำหนดให้ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคการเมือง แต่ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เลือกตั้งเป็นรายบุคคล จึงมีความขัดกัน หรือเมื่อพรรคการเมืองส่งผู้สมัครครบหลักเกณฑ์แล้วอาจจะถอนผู้สมัครออกได้
9. วิธีการเลือกตั้งควรใช้แบบรวมเขต จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง ขจัดปัญหาการทุ่มเงินซื้อเสียงและการใช้อิทธิพล ซึ่งถ้าใช้การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจะทำให้ผู้นิยมคอมมิวนิสต์ได้รับเลือกกันมากได้ นอกจากนี้ยังมีผู้เสนอให้ใช้วิธีการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ เพื่อที่จะได้ผู้แทนที่เป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง

10. ควรกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้มากกว่านี้ และมีผู้มีความเห็นอีกว่าควรให้ข้าราชการสมัครรับเลือกตั้งได้ด้วย เนื่องจากข้าราชการเป็นผู้มีปัญญาความรู้
11. บทบัญญัติที่กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางมาตราขัดกัน โดยให้สิทธิสภาผู้แทนราษฎรมากเกินไป

ส่วนที่ 4 บทที่ใช้กับสภาทั้งสอง

บทบัญญัติบางมาตราทำให้การบริหารราชการแผ่นดินล่าช้า เช่น การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติต้องผ่านการพิจารณาทั้ง 2 สภา ซึ่งถ้าวุฒิสภาไม่เห็นด้วยจะต้องพิจารณาใหม่ แต่มีผู้เห็นว่าวุฒิสภามีความจำเป็นในการกลั่นกรองร่างพระราชบัญญัติ

หมวด 7 คณะรัฐมนตรี

ในการพิจารณาหมวดนี้ มีสมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายแสดงความคิดเห็น ดังนี้

1. เห็นด้วยกับการที่ไม่ได้กำหนดว่านายกรัฐมนตรีมาจากฝ่ายไหน กรรมการได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การไม่ได้บัญญัติบังคับให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็เนื่องจากถ้าบัญญัติไว้จะเป็นการห้ามบุคคลอื่น ที่มีความสามารถเป็นผู้นำได้ในกรณีจำเป็น แต่ไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่มีผู้เห็นว่า นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ควรให้สอดคล้องกับระบบพรรคการเมือง เพื่อให้ประชาชนทราบว่าใครจะเป็นนายกรัฐมนตรี และจะได้ทราบนโยบายบริหารราชการแผ่นดินด้วย
3. การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีควรให้ประชาชนสภาผู้แทนราษฎรโดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี
4. คณะรัฐมนตรีควรเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด และตำแหน่งฝ่ายบริหารควรแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นส่วนมากเพื่อให้รัฐบาลมีเสียงสนับสนุนจากสภา แต่มีผู้เห็นว่าไม่ควรบัญญัติว่ารัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เป็นไปตามวิถีทางระบอบประชาธิปไตย แต่มีความเห็น

อีกทางหนึ่งว่า เห็นควรให้รัฐมนตรีไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

5. ก่อนเข้าบริหารราชการแผ่นดินควรให้คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา และได้รับความไว้วางใจ แต่มีผู้เห็นว่าให้คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายโดยไม่ต้องมีการลงมติไว้วางใจ

หมวด 8 ศาล

ในเรื่องศาลนี้ ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้เห็นชอบกับร่างที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้ยกร่างขึ้น จึงได้ผ่านหมวดนี้ไป

หมวด 9 การปกครองท้องถิ่น

ในการพิจารณาหมวดนี้ มีสมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายแสดงความคิดเห็น ดังนี้

1. ควรมีการกำหนดเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี 2517 ในเรื่องให้ท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครองตนเอง การเงิน และการภาษีอากร รวมทั้งข้อกำหนดที่ว่า ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ตามที่กฎหมายบัญญัติย่อมมีสิทธิปกครองตนเอง เพื่อเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถปรับปรุงและยกฐานะตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นข้อแก้ปัญหาคอขวดที่ค้างค้ำอยู่ในท้องถิ่น กรรมการได้ชี้แจงว่าได้ตัดเรื่องให้อิสระแก่ท้องถิ่นในด้านการเงินและภาษีอากร เพราะท้องถิ่นยังต้องอาศัยงบประมาณจากส่วนกลาง และระบบการจัดเก็บภาษียังคงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลกลางอยู่ การที่จะให้อิสระดังกล่าวจะมีปัญหาข้อยุ่งยาก ได้มีผู้เสนอว่าควรจะสนับสนุนในท้องถิ่นมีงบประมาณเพื่อที่จะพัฒนาตนเอง โดยมีต้องคอยงบประมาณจากส่วนกลางและอีกแนวทางหนึ่งควรที่จะเพิ่มบทบัญญัติ ให้มีการพิจารณาจัดเงินงบประมาณให้แก่ท้องถิ่นในรูปแบบเงินอุดหนุนหรือเงิน ส่วนอื่น ๆ ที่จะกระทำได้
2. ในหมวดนี้ควรบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช 2517 ทุกประการ ไม่สมควรตัดบทบัญญัติเรื่องใดออก
3. ควรเป็นการวางหลักใหญ่ ๆ ที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานในการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคงโดยเน้นเรื่องการปกครองตนเอง จึงไม่สมควรที่จะกำหนดรายละเอียดเนื่องจากระดับของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันมาก ควรให้เป็นกฎหมายเฉพาะเรื่อง ๆ ไป

หมวด 10 ตุลาการรัฐธรรมนูญ

ในการพิจารณาหมวดนี้ มีสมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายแสดงความคิดเห็นดังนี้องค์ประกอบของตุลาการรัฐธรรมนูญ ควรจะบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญปี 2517 ซึ่งมีจำนวน 9 คน แต่งตั้งโดยฝ่ายรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และคณะกรรมการตุลาการ ฝ่ายละ 3 คน จะเหมาะสมกว่า เพราะมีความสมดุลกันระหว่าง 3 อำนาจ บทบัญญัติต่าง ๆ ของร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เน้นหนักไปทางด้านรัฐสภามากเกินไป

บทเฉพาะกาล

ในการพิจารณาบทเฉพาะกาลนี้ สมาชิกสภานิติบัญญัติอภิปรายแสดงความคิดเห็นดังนี้

1. ในการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาที่จะให้มาสนับสนุนเสถียรภาพของรัฐบาล ควรให้เป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
2. ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติอื่น ๆ นอกเหนือจากร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ ควรให้วุฒิสภาร่วมพิจารณาด้วย เพราะหากสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาลส่วนใหญ่แล้ว รัฐบาลจะมีเสถียรภาพไม่ได้ ซึ่งได้รับการชี้แจงจากกรรมาธิการว่าในการที่สภาผู้แทนราษฎรไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาล มิได้มีผลให้รัฐบาลต้องออกไปทันที เป็นเพียงมารยาททางการเมืองเท่านั้น ซึ่งมีใช้ว่าต้องอาศัยวุฒิสภาพก้องไปทุกเรื่อง เพราะรัฐบาลย่อมต้องมีความสามารถและมีเสียงสนับสนุนในสภาพอสมควร
3. ในการแถลงนโยบายของรัฐบาล เหตุใดจึงไม่ต้องมีการลงมติไว้วางใจ และการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ เหตุใดไม่ให้สมาชิกวุฒิสภามีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติด้วย กรรมาธิการได้ชี้แจงว่าเหตุที่ไม่ต้องมีการลงมติไว้วางใจในการที่รัฐบาลแถลงนโยบายเพราะต้องการให้รัฐบาลได้แสดงความสามารถบริหารประเทศไประยะหนึ่งก่อน และกรณีที่เกิดสิทธิวุฒิสภาในการเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปนั้น เพราะถือหลักเจตนารมณ์ของประชาธิปไตยคือสภาผู้แทนราษฎร
4. ไม่สมควรที่จะให้วุฒิสภาเข้ามาคำนวณเสถียรภาพของรัฐบาล เพราะจะเป็นผลเสียได้หากรัฐบาลไม่ดี เนื่องจากวุฒิสภามีได้มาจากการเลือกตั้ง ควรเป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรที่จะควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลจะเหมาะสมกว่า กรรมาธิการชี้แจงว่า การมีวุฒิสภานั้นมิได้มีเพื่อการคำนวณเสถียรภาพของรัฐบาลเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างสภาผู้แทนราษฎรกับรัฐบาล

5. ควรกำหนดในบทเฉพาะกาลให้การเลือกตั้งในวาระเริ่มแรกไม่ต้องมีการสังกัดพรรคการเมืองและไม่ควรกำหนดจำนวนสมาชิกของพรรคการเมืองที่สมัครรับเลือกตั้งว่าต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่พึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น เนื่องจากการเลือกตั้งจะต้องกระทำโดยเร็ว ซึ่งย่อมกระทบกระเทือนการจัดตั้งพรรคการเมืองและการดำเนินงานของพรรคการเมือง ทำให้เกิดผลเสียหาย และไม่ได้คนที่ดีมีประสิทธิภาพ กรรมการชี้แจงว่าการที่จะให้มีการเลือกตั้งโดยเร็วภายในปี 2521 ตามเจตนารมณ์ของธรรมนูญการปกครองนั้น คณะกรรมการได้มีการร่างบทบัญญัติเลื่อนการเลือกตั้งไว้ในบทเฉพาะกาลแล้ว ซึ่งมีได้เป็นการขัดต่อธรรมนูญการปกครองเพราะธรรมนูญการปกครองจะถูกยกเลิกทันทีเมื่อรัฐธรรมนูญประกาศใช้

การลงมติในวาระที่ 1

การอภิปรายวาระที่ 1 ของการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เริ่มต้นในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 32 วันพฤหัสบดีที่ 29 มิถุนายน 2521 สิ้นสุดลงในการประชุมครั้งที่ 36 วันพฤหัสบดีที่ 13 กรกฎาคม 2521 มีการประชุมพิจารณารวมทั้งหมด 3 ครั้ง เมื่อการอภิปรายได้สิ้นสุดลงแล้วสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะต้องลงมติว่าจะรับหลักการไว้พิจารณาหรือไม่ ตามหลักเกณฑ์ของธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร มาตรา 10 และข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติข้อ 102 กำหนดวิธีการออกเสียงลงคะแนนว่าให้ใช้วิธีการเรียกชื่อและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยที่จะรับร่างรัฐธรรมนูญไว้พิจารณาไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด และการประชุมเพื่อลงมติดังกล่าวจะต้องมีสมาชิกอยู่ในที่ประชุมไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ผลการลงมติปรากฏว่า

สมาชิกเห็นชอบด้วยในการรับร่างรัฐธรรมนูญไว้พิจารณา 276 คน

สมาชิกไม่เห็นชอบ 2 คน

สมาชิกงดออกเสียง 2 คน

สมาชิกไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่มาประชุม 79 คน

มติของที่ประชุมที่เป็นเสียงเห็นชอบด้วย 276 คนนั้น เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดตามข้อบังคับการประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงเป็นมติของที่ประชุมที่ให้รับร่างรัฐธรรมนูญนี้ไว้พิจารณาต่อไป

LI RT

การพิจารณาในวาระที่ 2

การพิจารณาในวาระที่ 2 เป็นไปตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ข้อ 103 ซึ่งกำหนดว่าในการพิจารณาในวาระที่สอง ให้สภาตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้น คณะกรรมการจะมีจำนวนเท่าใดและจะประกอบด้วยบุคคล ซึ่งมีได้เป็นสมาชิกหรือไม่ ให้เป็นไปตามมติของสภา

ดังนั้น ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 36 วันพฤหัสบดีที่ 13 กรกฎาคม 2521 หลังจากที่สภาได้ลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญไว้พิจารณาแล้ว ที่ประชุมได้ลงมติตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติทั้งหมด จำนวน 35 คน คือ

1. พลโท ประสิทธิ์ ใจชื่น	2. ร้อยตำรวจโท ชาญ มนุชธรรม
3. พันเอก นิยม คันสนาคม	4. พันโท วินิต เทศวิศาล
5. พลอากาศเอก บัญชา เมฆวิชัย	6. นายสนานนท์ สายสว่าง
7. พลเรือโท เกตุ สันติเวชกุล	8. พลตรี มณีรัตน์ จารุจินดา
9. นายวินัย ทองลงยา	10. พลโท เจริญ ดิษฐบรรจง
11. คุณหญิง นันทกา สุประภาคนันทน์	12. นาวาโท นฤตล ปุราคำ
13. นาวาอากาศโท ทินกร พันธุ์กระวี	14. นายรัตน์ ศรีไกรวิน
15. พลโท สันต์ จิตรปฏิมา	16. นายมีชัย ฤชุพันธุ์
17. พลโท เฉลิมชัย จารุวัศตร์	18. พันเอก อุดม ทวีวัฒน์
19. พันเอก ประจักษ์ สว่างจิตร	20. พลตรี จวน วรณรัตน์
21. นายอักษราท จุฬารัตน์	22. นายอำนาจ อินทุภูมิ
23. นายปรีดี หิรัญพฤกษ์	24. พลเรือโท โอภาส จามิกรณ์
25. นายอมร จันทรสมบูรณ์	26. พลตรี ประยูร บุณนาค
27. นายอดุล วิเชียรเจริญ	28. พลโท กานต์ รัตนวราหะ
29. พลโท สมิง ไคลังคะ	30. นายอุกฤษ มงคลนาวิน
31. นายธรรมบุญ สัตพลี	32. นายประชุม รัตนเพียร
33. นาวาเอก สงบ ศรีลัมภ์	34. นายอุตร ตันติสุนทร
35. นายเฉลิมชัย เล็กชม	

สำหรับสมาชิกอื่นที่ไม่ได้เป็นกรรมาธิการ หากเห็นสมควรแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นประการใด ข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติฯ ข้อ 104 ได้กำหนดให้สมาชิกมีสิทธิเสนอคำแปรญัตติเป็นหนังสือต่อประธานคณะกรรมการภายในเวลาที่สภากำหนด ซึ่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติกำหนดระยะเวลาให้สมาชิกยื่นคำแปรญัตติภายในเวลา 30 วัน นับแต่วันที่สภาลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญนั้นไว้พิจารณา

ส่วนระยะเวลาการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการนั้น สภานิติบัญญัติแห่งชาติมิได้กำหนดเวลาไว้ว่าจะต้องดำเนินการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาเท่าใด

การพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญได้มีการประชุมครั้งแรกเมื่อวันอังคารที่ 18 กรกฎาคม 2521 โดยได้พิจารณาเลือกประธาน เลขานุการ และพิจารณากำหนดแนวทางในการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งปรากฏผลดังนี้

1. ที่ประชุมได้เลือก พลโท เฉลิมชัย จารุวัตร เป็นประธานคณะกรรมการ และ พลโท สันต์ จิตรปฏิมา เป็นเลขานุการคณะกรรมการ
2. คณะกรรมการได้มีมติให้ตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อทำหน้าที่แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ ของร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการแล้ว เสนอต่อที่ประชุม คณะทำงานประกอบด้วย

1. นายอมร จันทรมบูรณ์ เป็นประธาน
2. พลตรี มณีรัตน์ จารุจินดา
3. นายรัตน์ ศรีไกรวิน
4. นายมีชัย ฤชุพันธุ์
5. นายอัศวราทร จุฬารัตน์

3. คณะกรรมการได้กำหนดหลักการในการดำเนินการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ โดยยึดถือหลักความมั่นคงของชาติ ความผาสุกของประชาชน และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นหลักการในการแก้ไขปรับปรุงร่างรัฐธรรมนูญโดยมีข้อมูลประกอบการพิจารณา ดังนี้

1. คำแปรญัตติของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
2. ความคิดเห็นของกรรมาธิการแต่ละคน
3. ความคิดเห็นของสมาชิกในการพิจารณาในวาระที่ 1
4. ความคิดเห็นของสื่อมวลชนและบุคคลในวงการต่าง ๆ
4. คณะกรรมการได้กำหนดขั้นตอนการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ โดยจะพิจารณา

ไปตามลำดับหมวดและมาตราไป ส่วนหมวดใดที่มีปัญหายุ่งยากคณะกรรมการก็จะพิจารณาในหลักการทั่ว ๆ ไปก่อน แล้วจึงพิจารณาเป็นรายมาตราไป เมื่อคณะกรรมการได้มีมติในหลักการเป็นเช่นใดแล้ว ก็จะมอบหมายให้คณะทำงานไปพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าว เพื่อนำมาเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ส่วนคำปรารภ และบทเฉพาะกาลนั้น คณะกรรมการได้พิจารณาภายหลังเมื่อได้พิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้คำปรารภ และบทเฉพาะกาลมีเนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อหาความในมาตราต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญ

5. ในการพิจารณาหมวดรัฐสภา คณะกรรมการมีมติไม่เห็นด้วยกับหลักการของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐสภาประกอบด้วย วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร โดยคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่ารัฐสภาควรมีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว คณะกรรมการจึงได้มอบหมายให้คณะทำงานไปพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ในหมวดนี้ให้มีสภาผู้แทนราษฎรสภาเดียว ตามมติของที่ประชุมพร้อมทั้งแก้ไขบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าวด้วย มาเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณาพร้อมกับการพิจารณาคำแปรญัติติของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

6. ในขั้นตอนการพิจารณาของคณะกรรมการนี้ ได้มีสมาชิกเสนอคำแปรญัติติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ ของร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาภายในกำหนดเวลาที่สภาได้มีมติไว้ (30 วัน) เป็นจำนวนทั้งสิ้น 54 ราย คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาคำแปรญัติติของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเรียงตามลำดับมาตรา โดยได้นำคำแปรญัติติในมาตราต่าง ๆ มาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงโดยยังมีได้เชิญสมาชิกมาชี้แจง เสร็จแล้ว คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาคำแปรญัติติของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยแบ่งขั้นตอนเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. คณะกรรมการได้เชิญสมาชิกมารับฟังคำชี้แจง เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในสาระสำคัญที่คณะกรรมการได้แก้ไขเพิ่มเติม โดยเฉพาะหมวดที่ว่าด้วยหมวดรัฐสภา ซึ่งคณะกรรมการได้กำหนดให้มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว

2. หลังจากนั้นคณะกรรมการได้เชิญผู้เสนอขอแปรญัติติในแต่ละหมวดชี้แจงต่อกรรมการด้วย

เมื่อกรรมการได้พิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในมาตราต่าง ๆ ของร่างรัฐธรรมนูญพร้อมทั้งคำแปรญัติติที่สมาชิกเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมการได้จัดทำรายงานผลการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนี้ต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเสนอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาต่อไป

การพิจารณาดำเนินงานของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญนี้ได้เริ่มประชุมครั้งแรก

เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2521 และประชุมครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2521 รวมเป็นเวลา 78 วัน ประชุม 23 ครั้ง ใช้เวลาประมาณ 112 ชั่วโมง ร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมี 191 มาตรา คณะกรรมการชุดนี้ได้มีมติตัดออก เพิ่มใหม่ แก้ไข สุดท้ายร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญมี 204 มาตรา มีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติขอแปรญัตติ 54 ท่าน คณะกรรมการเห็นด้วยกับผู้ที่แปรญัตติ 10 มาตรา คณะกรรมการชี้แจงแล้วผู้ขอแปรญัตติพอใจ 57 มาตรา สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติขอสงวนคำแปรญัตติไว้ 66 มาตรา กรรมการเสียงข้างน้อยขอสงวนความเห็น 9 มาตรา

ประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญได้ส่งร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพร้อมด้วยรายงานของคณะกรรมการไปยังประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2521 ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ส่งร่างรัฐธรรมนูญให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาล่วงหน้าในวันอาทิตย์ที่ 1 ตุลาคม 2521

การพิจารณาเรียงตามลำดับมาตรา

สภานิติบัญญัติแห่งชาติเริ่มประชุมพิจารณาเรียงตามลำดับมาตราตั้งแต่การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 57/2521 วันพฤหัสบดีที่ 12 ตุลาคม 2521 จนกระทั่งเมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในหมวด 6 ซึ่งว่าด้วยรัฐสภา ที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเสนอมา ให้มีสภาเดียวคือ สภาผู้แทนราษฎร แต่ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบให้คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นำร่างรัฐธรรมนูญหมวด 6 นี้ ไปพิจารณาแก้ไขให้สอดคล้องกับความเห็นของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่จะให้รัฐสภา ประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร พร้อมทั้งนำมาตราที่เกี่ยวข้องและบทเฉพาะกาลไปพิจารณาใหม่ด้วย ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 195 ต่อ 1 ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ 66/2521 วันที่ 2 พฤศจิกายน 2521 และให้นำร่างรัฐธรรมนูญที่ไปพิจารณาใหม่นี้มาเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในวันพฤหัสบดีที่ 9 พฤศจิกายน 2521

ในการพิจารณาแก้ไขใน “หมวด 6 สภาผู้แทนราษฎร” ตามร่างที่คณะกรรมการเสนอต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติให้เป็น “หมวด 6 รัฐสภา” ซึ่งประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ตามมติของสภานิติบัญญัติแห่งชาตินั้น คณะกรรมการได้พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมหมวด 7 คณะรัฐมนตรี หมวด 10 ตุลาการรัฐธรรมนูญ หมวด 11 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ บทเฉพาะกาลและมาตราที่เกี่ยวข้องกับหมวด 6 นี้ด้วย เพื่อให้สอดคล้องกัน โดยที่ร่างของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเป็นหลักประกอบด้วยคำแปรญัตติของสมาชิกที่ขอสงวนในเรื่องเกี่ยวกับบทบัญญัติ 2 สภา

คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญหมวด 6 รัฐสภา และมาตราที่เกี่ยวข้องตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายน 2521 ถึงวันจันทร์ที่ 6 พฤศจิกายน 2521 รวมการประชุมพิจารณา 3 ครั้ง ประธานคณะกรรมการได้ส่งร่างบทบัญญัติที่ได้แก้ไขใหม่ พร้อมด้วยรายงานของคณะกรรมการต่อประธานสภานิติบัญญัติในวันอังคารที่ 7 พฤศจิกายน 2521

สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญต่อในวันพฤหัสบดีที่ 9 พฤศจิกายน 2521 จนจบร่างในวันศุกร์ที่ 24 พฤศจิกายน 2521 หลังจากนั้นสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ประชุมพิจารณาบททวนในวันพุธที่ 29 และ วันพฤหัสบดีที่ 30 พฤศจิกายน 2521 เป็นการจบการพิจารณาในวาระที่ 2

การพิจารณาในวาระที่ 3

รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ได้กำหนดให้การพิจารณาในวาระที่สามกระทำได้เมื่อการพิจารณาในวาระที่สองได้ล่วงพ้นไปแล้วสิบห้าวัน ซึ่งที่ประชุมได้มีมติให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระที่สาม ในวันจันทร์ที่ 18 ธันวาคม 2521 เริ่มตั้งแต่เวลา 9.30 นาฬิกา

สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระที่ 3 ในการประชุมครั้งที่ 83/2521 วันจันทร์ที่ 18 ธันวาคม 2521 มีสมาชิกมาประชุม 342 คน พลอากาศเอก หะริน หงสกุล ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้เชิญสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นผู้ตรวจนับคะแนน 6 คน ดังนี้

1. พลตรี กมล พิจิตรคดีพล
2. พลอากาศตรี จรรยา สุคนธ์ทรัพย์
3. ร้อยตำรวจโท ชานู มนุธรรม
4. คุณหญิง นันทกา สุประภาคนันทน์
5. นางเต็มศิริ บุญยสิงห์

รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520 ได้กำหนดให้การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ 3 เป็นการลงคะแนนโดยวิธีเรียกชื่อและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ผลการออกเสียงลงคะแนนปรากฏดังนี้

เห็นชอบด้วย	330 คน
ไม่เห็นชอบ	9 คน
งดออกเสียง	3 คน

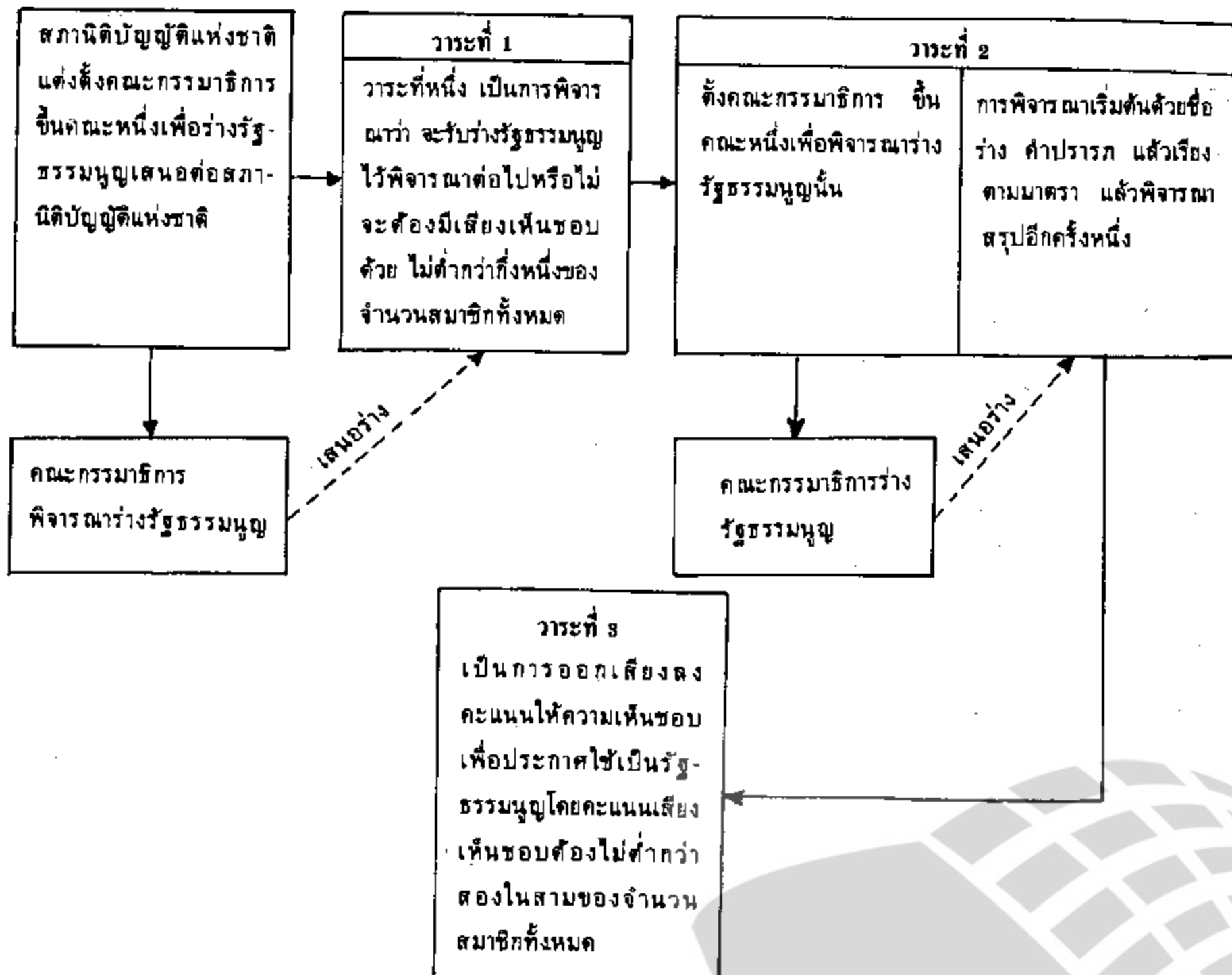
เป็นอันว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีมติให้ความเห็นชอบในการนำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยให้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญต่อไป

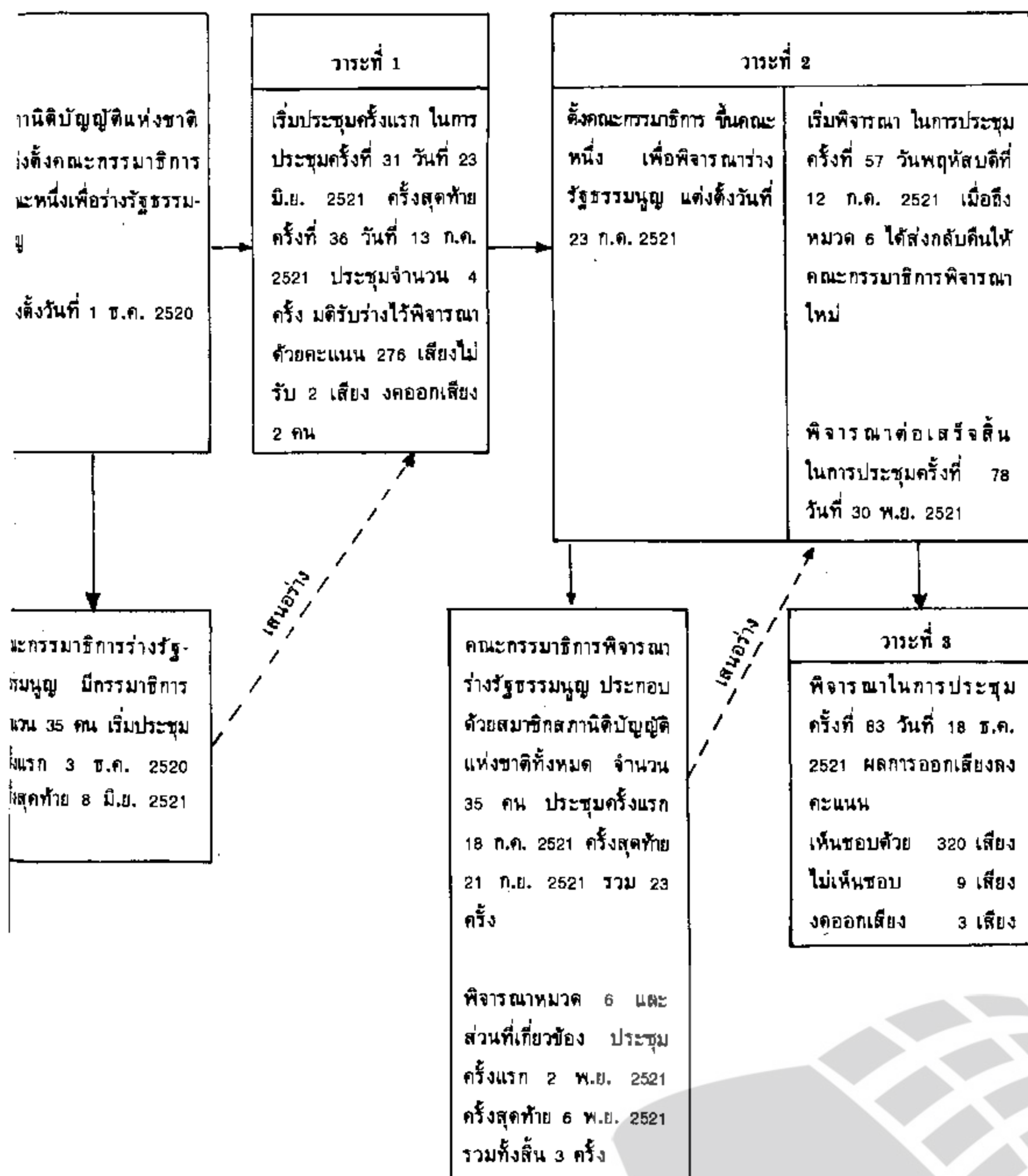
ในวันที่ 22 ธันวาคม 2521 เวลา 17.30 นาฬิกา ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พลอากาศเอก หะริน หงสกุล ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้นำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ 22 ธันวาคม 2521 เป็นต้นไป

สรุปเปรียบเทียบขั้นตอนการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามขั้นตอนของรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520 กับ ตามที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติดำเนินการ

ขั้นตอนการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2520

ขั้นตอนการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ตามที่
สภานิติบัญญัติแห่งชาติดำเนินการ

ตารางเปรียบเทียบประเด็นที่สำคัญต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญฉบับ

ประเด็นสำคัญ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517
ลักษณะของรัฐสภา	เป็นระบบสภาคู่ ประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร	เป็นระบบสภาคู่ ประกอบด้วย วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร
ประธานรัฐสภา	ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นรองประธานรัฐสภา	ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา และประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา
จำนวนวุฒิสภา	กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีไม่เกิน 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร	กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีไม่เกิน 100 คน
สมาชิกวุฒิสภา กับตำแหน่ง ข้าราชการ	มิได้ห้ามมิให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ	กำหนดห้ามมิให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ เว้นแต่ ข้าราชการการเมือง
การเลือกตั้ง	รัฐธรรมนูญ กำหนดให้เป็นไปตามกฎหมาย เลือกตั้ง	แบ่งเขตเลือกตั้ง
การกำหนดจำนวนผู้สมัคร รับเลือกตั้งที่พรรคการเมือง ต้องส่งสมัคร	ไม่ได้กำหนด	ไม่ได้กำหนด
การเสนอร่างพระราชบัญญัติ เพื่อให้สภาพิจารณา	คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา	คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
การขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อ ลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็น รายบุคคลหรือทั้งคณะ	ผู้มีสิทธิเสนอได้ คือสมาชิกวุฒิสภาและ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการประชุม ร่วมกันของรัฐสภา	ผู้มีสิทธิเสนอได้คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร
การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี	ประธานวุฒิสภาในฐานะประธานรัฐสภา เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี	ประธานสภาผู้แทนราษฎรในฐานะประธาน รัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราช โองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

การร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการ ร่างรัฐธรรมนูญ	ร่างรัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการ พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
ระบบสภาคู่ประกอบด้วยวุฒิสภาและ สภาผู้แทนราษฎร	เป็นระบบสภาเดียวมีสภาผู้แทนราษฎร สภาเดียว	เป็นระบบสภาคู่ ประกอบด้วยวุฒิสภาและ สภาผู้แทนราษฎร
สภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา	คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญมี มติให้มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว	ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภาและ ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นรองประธาน- รัฐสภา
ลดให้สมาชิกวุฒิสภามีไม่เกิน 3 ใน 4 จำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทน- ราษฎร	คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญมี มติให้มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว	กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีไม่เกิน 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทน- ราษฎร
กำหนดห้ามมิให้สมาชิกวุฒิสภาเป็น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ	คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ มีมติให้มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว	มิได้กำหนดห้ามมิให้สมาชิกวุฒิสภาเป็น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
เขตเรียงเบอร์	รวมเขต เลือกตั้งเป็นคณะ ยกเว้นกรุงเทพ- มหานครแบ่งออกเป็น 3 เขต	แบ่งเขตเรียงเบอร์ (แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี 2528)
ลดให้พรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครไม่ ต่ำกว่าหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน- ราษฎรทั้งหมดที่พึงจะมีการเลือกตั้งครั้งนั้น	กำหนดให้พรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครไม่ น้อยกว่าหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน- ราษฎรทั้งหมดที่พึงจะมีการเลือกตั้งครั้งนั้น	กำหนดให้พรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครไม่ น้อยกว่าหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน- ราษฎรทั้งหมดที่พึงจะมีการเลือกตั้งครั้งนั้น
รัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะกระทำเมื่อพรรคการเมืองที่ ส.ส. สังกัดมีมติให้เสนอได้และต้องมี ส.ส. ของพรรคการเมืองนั้นไม่น้อยกว่า 20 คนรับรอง	คณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะกระทำเมื่อพรรคการเมืองที่ ส.ส. ผู้นั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้และต้องมี ส.ส. ของพรรคการเมืองนั้นไม่น้อยกว่า 20 คน รับรอง	คณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะกระทำเมื่อพรรคการเมืองที่ ส.ส. ผู้นั้นสังกัดมีมติให้เสนอได้และต้องมี ส.ส. ของพรรคการเมืองนั้นไม่น้อยกว่า 20 คน รับรอง
ขอเสนอได้ คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การประชุมของสภาผู้แทนราษฎร	ผู้มีสิทธิเสนอได้ คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร	ผู้มีสิทธิเสนอได้ คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร
สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับ พระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี	ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับ สนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี	ประธานวุฒิสภาในฐานะประธานรัฐสภาเป็น ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรี

ประเด็นสำคัญ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517
คุณสมบัติของรัฐมนตรี	รัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะเดียวกันมิได้และมิได้กำหนดห้ามข้าราชการประจำเป็นรัฐมนตรี	นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนรัฐมนตรีทั้งหมดต้องเป็นสมาชิกวุฒิสภากำหนดห้ามมิให้ข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี
การยุบสภา	กำหนดให้มีการยุบสภาได้	กำหนดให้มีการยุบสภาได้
การแถลงนโยบายและการลงมติในการแถลงนโยบาย	คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ	ในการดำเนินนโยบายบริหารราชการแผ่นดินคณะรัฐมนตรีต้องได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการ รัฐธรรมนูญ	ร่างรัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการ พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521
<p>กำหนดห้ามข้าราชการประจำดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรี</p> <p>เพื่อให้มีการยุบสภาได้</p> <p>รัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน ต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลง มติความไว้วางใจ</p>	<p>กำหนดห้ามข้าราชการประจำดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรี</p> <p>กำหนดให้มีการยุบสภาได้</p> <p>คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน ต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรโดย ไม่มีการลงมติความไว้วางใจ</p>	<p>กำหนดห้ามข้าราชการประจำดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรี</p> <p>กำหนดให้มีการยุบสภาได้</p> <p>คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน ต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลง มติความไว้วางใจ</p>

การขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญทั้งในแง่ของการแก้ไขถ้อยคำ หรือข้อความเดิม และการเพิ่มเติมถ้อยคำหรือข้อความใหม่

การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยปกติ มีอาชกระทำได้บ่อยครั้ง เพราะอาจทำให้เกิดความเสียหายได้ ดังนั้นกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงมักกำหนดให้มีวิธีการที่ซับซ้อนกว่าการแก้ไขกฎหมายธรรมดา เช่น กำหนดให้มีกฎเกณฑ์พิเศษต่าง ๆ เป็นต้น¹

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่ทำได้ เพราะรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นในสมัยหนึ่ง ย่อมเหมาะสมกับสภาพของประเทศในสมัยนั้น เนื่องจากผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญย่อมพิจารณาวางบทบัญญัติลงไปตามที่ตนเห็นสมควรในขณะนั้น แต่ภายหลังเวลาได้ล่วงเลยมา ชานานสภาพความเป็นอยู่ ของประเทศย่อมเปลี่ยนแปลงไป การที่จะให้ฐานะทางการเมืองและทางสังคมของประเทศ ต้องถูกจำกัดอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งล่วงพ้นสมัยแล้ว จึงเป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยเหตุผล และในไม่ชานาน ก็อาจจะเกิดข้ออ้างเพื่อทำการปฏิวัติรัฐประหารขึ้น ฉะนั้นเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดข้ออ้างดังกล่าวจึงมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมแก่กาลสมัย² และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของส่วนรวมทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองการปกครองตามสมควรแก่หลักการและเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อมในสิ่งที่ควรได้รับด้วยความเสมอภาคตามวิถีแห่งความสงบเรียบร้อยและสันติวิธี³

เรื่องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรนั้น ฮาโรลด์ ลาสกี เคยกล่าวไว้ว่ารัฐธรรมนูญเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของสมัยที่รัฐธรรมนูญนั้นถูกสร้างขึ้นเสมอ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ารัฐธรรมนูญที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงทางการเมืองในขณะที่ถูกเขียน

จากมูลเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวอาจสรุปได้ว่าไม่มีรัฐธรรมนูญของประเทศใดในโลกจะมีลักษณะเป็นที่พอใจของคนทุกกลุ่มในประเทศนั้น และในขณะที่มีการร่างขึ้นใหม่ จะต้องมิบุคคลเกิดขึ้นเป็นสองกลุ่มเสมอ คือกลุ่มผู้ได้ประโยชน์และกลุ่มผู้เสียประโยชน์⁴

แต่โดยทั่วไปแล้ว บรรดาผู้ที่มีส่วนในการยกร่างรัฐธรรมนูญมักจะมั่นใจว่า ร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นผลงานของตนนั้นเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีพร้อมทุกประการแล้ว ด้วยเหตุนี้ จึงพยายามที่จะสร้างอุปสรรคต่าง ๆ ไว้ขวางกั้นความคิดที่จะทำการแก้ไขผลงานที่สมบูรณ์แล้วของตน ซึ่งมีอยู่หลายประการ

ในบางกรณี ตัวบทรัฐธรรมนูญเองระบุไว้ว่าห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักเกณฑ์บางประการ มาตรา 2 กฎหมายรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสค.ศ.1884 ระบุว่าห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไขรูปแบบการ

ปกครองของประเทศฝรั่งเศสไปเป็นแบบอื่น นอกเหนือไปจากระบบสาธารณรัฐ ในทำนองเดียวกัน ข้อห้ามประเภทเดียวกันนี้ก็มีระบุไว้ในมาตรา 89 ของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 อย่างไรก็ดี หากจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบเป็นอย่างอื่นนอกเหนือไปจากสาธารณรัฐแล้วก็อาจทำได้ โดยแก้ไขมาตราที่เกี่ยวข้องดังกล่าวเสียก่อน

รัฐธรรมนูญบางฉบับกำหนดระยะเวลาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอาไว้ด้วย การกำหนดระยะเวลาเช่นนี้ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญต้องการให้รัฐธรรมนูญได้มีโอกาสพิสูจน์ความเหมาะสมอย่างน้อยก็สักกระยะหนึ่งก่อน รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1791 ห้ามการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญใด ๆ ในระยะสี่ปีแรกที่ประกาศใช้ การวางข้อกำหนดเช่นนี้ให้ผลตรงกันข้ามกับที่คิดกันไว้ ในเมื่อรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1791 นั้น หากจะแก้ไขได้ก็ต้องรอจนถึงปี ค.ศ. 1795 ฉะนั้นในปี ค.ศ. 1792 แทนที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงกลับถูกยกเลิกไปเสีย บางกรณีรัฐธรรมนูญระบุไว้ว่าห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญในบางสถานการณ์ รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1946 และ ค.ศ. 1958 ห้ามการเปลี่ยนแปลงแก้ไขใด ๆ ในขณะที่บางส่วนหรือทั้งหมดของชาติกำลังถูกยึดครองโดยศัตรู ทั้งนี้เพื่อป้องกันอิทธิพลของต่างชาติที่จะมาฉวยโอกาสต่อการเปลี่ยนแปลงแก้ไขบทบัญญัติสูงสุดที่ใช้ในการปกครองบริหารประเทศ

ในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ความคิดริเริ่มอาจมาจากฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือทั้งสองฝ่ายร่วมกันก็ได้ แต่ในทุกกรณีรัฐสภาจะต้องเป็นผู้มีส่วนตัดสินใจโดยการลงมติ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะต้องได้รับคะแนนสนับสนุนมากเป็นพิเศษ ในบางครั้งความคิดริเริ่มในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญอาจมาจากประชาชนรัฐธรรมนูญของประเทศสวีเดนแลนด์บัญญัติไว้ว่า หากความเห็นของรัฐสภายังแตกแยกกันอยู่หรือหากประชาชนอย่างน้อย 50,000 คน ต้องการประชาชนทั้งประเทศจะลงประชามติตัดสินกันว่าควรจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือไม่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขรัฐธรรมนูญของประชาชนโดยตรงมีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญบางฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 (มาตรา 170) เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า โดยทั่วไปแล้วการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นจะมีกฎเกณฑ์ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นส่วนใหญ่⁵

วิธีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ

วิธีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญอาจแบ่งออกได้เป็น 2 วิธีด้วยกันคือ⁶

1. การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญในวิถีทางรัฐธรรมนูญ
2. การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญนอกวิถีทางรัฐธรรมนูญ

LI RT

1. การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญในวิถีทางรัฐธรรมนูญ คือ การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญตามกระบวนการและวิธีการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้โดยผ่านสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้อง และเป็นสิ่งอันพึงปรารถนาอย่างยิ่ง การแก้ไขอาจกระทำได้โดยวิธีการเช่นเดียวกับการแก้ไขกฎหมายธรรมดา หรืออาจกระทำโดยมีกระบวนการแก้ไขยุ่งยากสลับซับซ้อนมากกว่าการแก้ไขกฎหมายธรรมดา เช่น

รัฐธรรมนูญของอังกฤษ กำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยวิธีการเดียวกับการแก้ไขกฎหมายธรรมดา ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญของอังกฤษเป็นแบบจารีตประเพณี

รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส (สมัยสาธารณรัฐที่ 5 ค.ศ. 1958—ปัจจุบัน) กำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้กับสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ๆ ได้แก่ รัฐสภา (สภาผู้แทนและสภาสูง) ประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรี และในขั้นสุดท้ายให้ประชาชนลงประชามติ

ส่วนรัฐธรรมนูญของไทย พ.ศ. 2521 นั้น กำหนดให้การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญมีลักษณะค่อนข้างกระทำได้ยาก โดยมีกระบวนการ (ตามมาตรา 194) ดังนี้

1. ญัตติในการแก้ไขเพิ่มเติมอาจเสนอโดยคณะรัฐมนตรี (ฝ่ายบริหาร) หรือโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ ทั้งนี้ถ้าเป็นญัตติที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดให้การรับรอง และจะต้องมีการยอมรับจากพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้นสังกัดอีกด้วย

2. ญัตติในการแก้ไขเพิ่มเติมจะต้องทำเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา) พิจารณาเป็นสามวาระ คือวาระแรกพิจารณารับหลักการ วาระที่สองขึ้นแปรญัตติและวาระที่สามออกเสียงว่าจะรับหรือไม่

3. รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีได้กำหนดให้มีการออกเสียงประชามติทั่วประเทศว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นชอบด้วยหรือไม่กับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

4. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีจะต้องนำขึ้นทูลเกล้าถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และนำประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับต่อไป

2. การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญนอกวิถีทางรัฐธรรมนูญ คือ การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยการใช้กำลังเข้ายึดอำนาจรัฐได้สำเร็จ โดยการรัฐประหารหรือการปฏิวัติ และในที่สุดก็ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแนวทางเช่นนี้ อยู่นอกเหนือไปจากวิธีการที่รัฐธรรมนูญได้ระบุไว้ ถือว่าไม่สอดคล้องและขัดกับหลักการที่ถูกต้อง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ผิดปกติมีลักษณะผลการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้ ผู้ที่ทำการรัฐประหารหรือคณะปฏิวัติอาจยกเลิกรัฐธรรมนูญทั้งฉบับหรือแต่บางส่วนก็ได้

การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยการรัฐประหาร (Coup d' Etat) นั้น มักปรากฏอยู่เสมอในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศโลกที่สาม เพราะทหารจะเข้ามายุ่งเกี่ยวทางการเมืองทั้งโดยตรงและทางอ้อมอยู่เสมอ

ส่วนการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยการปฏิวัติ (Revolution) นั้น ได้แก่การปฏิวัติของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1776 การปฏิวัติในฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 การปฏิวัติในรัสเซีย ค.ศ. 1917 และการปฏิวัติในจีนแผ่นดินใหญ่ ค.ศ. 1932 ซึ่งผลของการปฏิวัติในรัสเซียและจีนแผ่นดินใหญ่ ได้นำไปสู่ระบอบการปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarianism)

การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ฉบับปัจจุบันเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาตั้งแต่ต้นจากหลายฝ่ายหลายกลุ่มว่า มีหลักการหลายประการที่ไม่เป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 หรือกับรัฐธรรมนูญของประเทศเสรีประชาธิปไตยอื่น ๆ ประเด็นและมาตราที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์และถูกเสนอแนะให้เปลี่ยนแปลงแก้ไข จึงมีอยู่หลายประเด็นหลายมาตราดังต่อไปนี้

ก่อนสิ้นสุดบทเฉพาะกาลในวันที่ 22 เมษายน 2526

1. การแก้ไขของคณะกรรมการวิสามัญสภาผู้แทนราษฎร

ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/2523 (สมัยสามัญ) วันที่ 5 มิถุนายน 2523 ได้ลงมติตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นหนึ่งคณะ เพื่อพิจารณาศึกษาข้อแก้ไขรัฐธรรมนูญ คณะกรรมาธิการวิสามัญได้ดำเนินการพิจารณาเป็นรายหมวดและเรียงตามลำดับมาตราที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ผลของการศึกษามีประเด็นที่ควรแก้ไขในหมวดต่าง ๆ ดังนี้⁷

ก. หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น สิทธิทางการเมืองของบุคคล, สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา, สิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม คุ่มขัง, สิทธิที่ผู้ต้องหาจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ, สิทธิในการให้ถ้อยคำของผู้ต้องหา, สิทธิที่ผู้ต้องรับโทษอาญาจะได้รับค่าทดแทน, และเสรีภาพในการรวมกลุ่ม

มาตรา มาตรา 24, มาตรา 27, มาตรา 28, มาตรา 29, มาตรา 30, มาตรา 37 และเพิ่มมาตรา 29 ทวิ

ข. หมวด 6 รัฐสภา ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น ตำแหน่งประธานรัฐสภา, การเป็นข้าราชการการเมือง, จำนวนสมาชิกวุฒิสภา, ข้อห้ามของสมาชิกวุฒิสภา, สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา, การเลือกตั้งสมาชิก

สภาผู้แทนราษฎร, คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง, คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง, สมาชิกภาพของสภาผู้แทนราษฎร, ข้อห้ามในการประชุมวุฒิสภา, ระยะเวลาการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา, และการประชุมร่วมกันของรัฐสภา

มาตรา มาตรา 75, มาตรา 84, มาตรา 86, มาตรา 87, มาตรา 91, มาตรา 92, มาตรา 94, มาตรา 103, มาตรา 124, มาตรา 127, มาตรา 143, และเพิ่มมาตรา 80 ทวิ

ค. หมวด 7 คณะรัฐมนตรี ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น จำนวนรัฐมนตรี, การแสดงสิทธิของรัฐมนตรี, การแถลงนโยบายของ คณะรัฐมนตรี, การพ้นจากตำแหน่งของคณะรัฐมนตรี, การสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรี, และ พระราชกำหนดในการประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา มาตรา 146, มาตรา 151, มาตรา 154, มาตรา 155, มาตรา 160, และเพิ่ม มาตรา 149 ทวิ

ง. หมวด 8 ศาล ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น การตั้งศาล

มาตรา เพิ่มมาตรา 177 ทวิ

จ. หมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่นควรแก้ไขในประเด็น และมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่น, สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น, การเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่น, และการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น

มาตรา มาตรา 180, มาตรา 181, มาตรา 182, และมาตรา 183

ฉ. บทเฉพาะกาล ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น การประชุมร่วมกันของรัฐสภาในวาระเริ่มแรก, ข้อห้ามมิให้นำบทบัญญัติ บางมาตรามาใช้ในวาระเริ่มแรก, และการยกเลิกบทบัญญัติบางมาตราเมื่อครบกำหนดสี่ปี

มาตรา มาตรา 203, มาตรา 204 และมาตรา 205

2. การแก้ไขของคณะกรรมการวิสามัญวุฒิสภา

ที่ประชุมวุฒิสภา วันที่ 11 กรกฎาคม 2523 ได้ลงมติตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้น คณะหนึ่งเพื่อพิจารณาศึกษาข้อแก้ไขรัฐธรรมนูญ คณะกรรมาธิการวิสามัญได้เสนอบทสรุปของ การประชุมต่อประธานวุฒิสภาเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2524 ว่า "ยังไม่ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญ ทุกหมวด"⁸

8. การแก้ไขของคณะทำงานโครงการรณรงค์เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย (ครป.)

โครงการรณรงค์เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย (ครป.) ซึ่งได้เริ่มก่อตั้ง

LI RT

โครงการเมื่อเดือนกันยายน 2523 ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญว่ามีประเด็นสำคัญที่ควรแก้ไข 12 ประเด็นดังนี้⁹

1. เรื่องสิทธิชายและหญิงเท่าเทียมกัน
2. ให้ผู้ต้องหาคดีอาญาได้รับความยุติธรรม
3. เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา
4. เสรีภาพในการรวมกลุ่ม
5. การเลือกตั้งที่เป็นธรรม
6. คุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
7. บทบาทของวุฒิสภา
8. การแยกข้าราชการประจำออกจากการเมือง
9. นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง
10. การใช้กฎอัยการศึก ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา
11. กองทหารต่างชาติเข้าประเทศไทย ต้องได้รับอนุมัติจากรัฐสภา
12. การส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ครป. ได้เสนอให้แก้ไขในหมวดต่าง ๆ ดังนี้

ก. หมวด 1 บททั่วไป ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้
ประเด็น อำนาจอธิปไตย

มาตรา มาตรา 3

ข. หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ

ดังนี้

ประเด็น สิทธิและเสรีภาพของบุคคล, สิทธิทางการเมืองของบุคคล, เสรีภาพในการถือศาสนา, สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา, สิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมคุมขัง, สิทธิที่ผู้ต้องหาจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ, สิทธิที่ผู้ต้องรับโทษอาญาจะได้รับค่าทดแทน, เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา, เสรีภาพในการชุมนุม, และเสรีภาพในการรวมกลุ่ม

มาตรา มาตรา 22, มาตรา 24, มาตรา 25, มาตรา 27, มาตรา 28, มาตรา 29, มาตรา 30, มาตรา 34, มาตรา 36, และมาตรา 37

ค. หมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นการรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์และเอกราช, การส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาชาติ, การจัดให้มีกำลังทหาร, การจัดระบบงานราชการ, การจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรม, การส่งเสริม และบำรุงการศึกษา, การสนับสนุนการวิจัย, การส่งเสริมการพัฒนาเยาวชน, การส่งเสริมความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย, การรักษาวัฒนธรรมของชาติ,

LI RT

การยกฐานะของบุคคล, การสนับสนุนเอกชนในทางเศรษฐกิจ, และการส่งเสริมการมีงานทำ

มาตรา มาตรา 54, มาตรา 55, มาตรา 56, มาตรา 58, มาตรา 59, มาตรา 60, มาตรา 61, มาตรา 62, มาตรา 63, มาตรา 64, มาตรา 66, มาตรา 68, และมาตรา 72
ง. หมวด 6 รัฐสภา ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น ตำแหน่งประธานรัฐสภา, การลงพระปรมาภิไธยร่างพระราชบัญญัติ, จำนวนสมาชิกวุฒิสภา, กำหนดเวลาของการเป็นสมาชิกวุฒิสภา, สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา, การแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาแทนตำแหน่งที่ว่าง, จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง, คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง, การส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง, สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ผู้มีสิทธิในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ, ระยะเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา, การตั้งกระทู้ถาม, และการประชุมร่วมกันของรัฐสภา

มาตรา มาตรา 75, มาตรา 78, มาตรา 84, มาตรา 85, มาตรา 87, มาตรา 88, มาตรา 90, มาตรา 91, มาตรา 92, มาตรา 94, มาตรา 95, มาตรา 103, มาตรา 125, มาตรา 127, มาตรา 136, และมาตรา 143

จ. หมวด 7 คณะรัฐมนตรี ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น จำนวนรัฐมนตรี, ข้อห้ามในการดำรงตำแหน่งอื่นของรัฐมนตรี, การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, การพ้นจากตำแหน่งของคณะรัฐมนตรี, และพระราชอำนาจในการประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา มาตรา 146, มาตรา 149, มาตรา 151, มาตรา 154, และมาตรา 160

ด. หมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรแก้ไขในประเด็น และมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่น, สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น, การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น, และการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น

มาตรา มาตรา 180, มาตรา 181, มาตรา 182, และมาตรา 183

ข. หมวด 10 ตุลาการรัฐธรรมนูญ ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้
ประเด็น การพิจารณาวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
มาตรา มาตรา 190

ค. หมวด 11 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น หลักเกณฑ์และวิธีการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
มาตรา มาตรา 194

ฉ. บทเฉพาะกาล ควรแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น ข้อห้ามมิให้นำบทบัญญัติบางมาตรามาใช้บังคับกับคณะรัฐมนตรี, การประชุมร่วมกันของรัฐสภาในวาระเริ่มแรก, ข้อห้ามมิให้นำบทบัญญัติบางมาตราใช้ในวาระเริ่มแรก, และการยกเลิกบทบัญญัติบางมาตราเมื่อครบกำหนดสี่ปี

มาตรา มาตรา 198, มาตรา 203, มาตรา 204, และมาตรา 205

4. การแก้ไขของนักวิชาการ

ดร. กระมล ทองธรรมชาติ ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ เหมือนกับนักวิชาการอื่น ๆ อีกหลายท่านโดยได้แสดงความเห็นด้วยกับข้อเสนอของคณะกรรมการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎรเป็นส่วนใหญ่ แต่คิดว่าข้อเสนอส่วนมากของคณะกรรมการวิสามัญมีลักษณะกว้างและครอบคลุมมากเกินไป ซึ่งอาจจะมีผลทำให้กระบวนการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันต้องล่าช้าและอาจไม่มีผลในทางปฏิบัติเลยก็ได้ โดยสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีอำนาจที่จะอนุมัติให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญอาจไม่เห็นด้วย และอาจใช้อำนาจยับยั้งมิให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เสนอนั้นได้¹⁰ ด้วยเหตุนี้ประเด็นที่จำเป็นและรีบด่วนที่ควรจะได้ทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญ คือควรยกเลิกบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบางมาตรา โดยแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้¹¹

ประเด็น ข้อห้ามมิให้นำบทบัญญัติบางมาตราใช้ในวาระเริ่มแรก

มาตรา มาตรา 204

5. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ ร.ต. ฉลาด วรฉัตร

วันที่ 27 พฤษภาคม 2524 ร.ต. ฉลาด วรฉัตร ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม โดยมีประเด็นที่ขอแก้ไขดังนี้

ประเด็น ให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 แล้วให้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2518 มาใช้บังคับแทน

หมายเหตุ ยังไม่ได้เสนอให้ที่ประชุมสภาพิจารณา เพราะการแก้ไขเพิ่มเติมที่เสนอนั้นเป็นการยกเลิกทั้งฉบับ ซึ่งไม่ถูกต้องตามความในหมวด 11 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 จึงได้มีหนังสือแจ้งผู้เสนอให้ดำเนินการให้ถูกต้อง

6. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

วันที่ 10 กรกฎาคม 2524 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้รัฐสภาพิจารณา โดยมีประเด็นที่ขอแก้ไขเฉพาะในหมวด 6 รัฐสภา โดยขอแก้ไขใน

ประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา (เรื่องการขอขยายเวลาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ครบกำหนดของวุฒิสภา จะต้องยื่นขอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อนที่จะครบกำหนดเวลา)

มาตรา มาตรา 127 วรรคหนึ่ง

หมายเหตุ ที่ประชุมลงมติในวาระที่ 1 ขึ้นรับหลักการ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2525 ด้วยคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในหลักการน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา ร่างนี้จึงตกไป

7. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของคณะรัฐมนตรี

วันที่ 4 สิงหาคม 2524 คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้รัฐสภาพิจารณา โดยมีประเด็นที่ขอแก้ไขในหมวดต่าง ๆ ดังนี้¹²

ก. หมวด 6 รัฐสภา ขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การแบ่งเขตเลือกตั้ง, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง, และการตั้งคณะกรรมการ

มาตรา มาตรา 90, มาตรา 91, มาตรา 95, มาตรา 139, และเพิ่มมาตรา 90 ทวิ

ข. บทเฉพาะกาล ขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น ข้อห้ามมิให้นำบทบัญญัติบางมาตรามาใช้ในวาระเริ่มแรก

ประเด็น ข้อห้ามมิให้นำบทบัญญัติบางมาตรามาใช้ในวาระเริ่มแรก

มาตรา มาตรา 204 (1) และ (2)

8. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ น.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

วันที่ 28 กันยายน 2524 น.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้รัฐสภาพิจารณา โดยมีประเด็นที่ขอแก้ไขเฉพาะในบทเฉพาะกาล โดยขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้¹³

ประเด็น ข้อห้ามมิให้นำบทบัญญัติบางมาตรามาใช้ในวาระเริ่มแรก

มาตรา มาตรา 204 (1) และ (2)

9. ความคิดเห็นของกองทัพบก (วันที่ 21 มิถุนายน 2525)

เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2525 พลตรีชวลิต ยงใจยุทธ เจ้ากรมยุทธการทหารบกและรองหัวหน้าฝ่ายยุทธการ กอ.รมน. บรรยาย ณ หอประชุมกองทัพบก เรื่อง "คำชี้แจงแนวทางใน

การวางแผนแนวทางต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ปี 2526” ว่าจะต้องใช้มาตรการต่าง ๆ เหล่านี้¹⁴

1. แก้กฎหมายพรรคการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เพื่อให้พรรคมวลชนจัดตั้งขึ้นได้โดยง่าย และถือเอาการสนับสนุนการจัดตั้งมวลชนเป็นหัวใจของการสนับสนุนการจัดตั้งขบวนการประชาธิปไตย
2. แก้ไขกฎหมายการเลือกตั้งให้เป็นประชาธิปไตย เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกของพรรคมวลชนได้รับเลือกตั้งอย่างยุติธรรม ซึ่งจะทำให้อำนาจอิทธิพลและเงินตราลดบทบาทในการเลือกตั้ง
3. ปรับปรุงสมาชิกภาพของวุฒิสภาให้เป็นประชาธิปไตยโดยให้มีผู้แทนของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและตามสัดส่วน
4. ปรับรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย และออกเสียงลงประชามติก่อนประกาศใช้
5. ยกเลิกกฎหมาย ประกาศและคำสั่งต่าง ๆ ที่ขัดต่อเสรีภาพของปวงชนให้เป็นไปตามขั้นตอนและอย่างเหมาะสม
6. ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจและสังคมตามที่ปรากฏในคำสั่ง 66/23 โดยทำให้เป็นรูปแบบอย่างชัดเจนในรูปแบบนโยบายของรัฐ
7. ปรับนโยบายต่างประเทศไปสู่เป้าหมายให้เป็นขั้นตอนหรือในทันทีโดยอาศัยสถานการณ์ปัจจุบันเป็นเงื่อนไข

หมายเหตุ การบรรยายครั้งนี้อยู่ในช่วงที่รัฐสภากำลังพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งเสนอโดยรัฐบาลในวาระที่สาม

10. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

วันที่ 26 พฤษภาคม 2525 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 270 คน ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้รัฐสภาพิจารณา โดยประเด็นที่ขอแก้ไขเป็นการผนวกเอาความคิดเห็นของคณะกรรมการวิสามัญศึกษาข้อแก้ไขรัฐธรรมนูญของสภาผู้แทนราษฎรกับเนื้อหาที่เป็นประชาธิปไตยจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มาไว้อย่างครบถ้วน โดยมีประเด็นที่ขอแก้ไขในหมวดต่าง ๆ ดังนี้¹⁵

ก. หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น สิทธิทางการเมืองของบุคคล, สิทธิและเสรีภาพผู้ต้องหาในคดีอาญา, สิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม คুমขัง, สิทธิที่ผู้ต้องหาจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ, สิทธิในการให้ถ้อยคำของผู้ต้องหา, สิทธิที่ผู้ต้องรับโทษอาญาจะได้รับค่าทดแทน, และเสรีภาพในการรวมกลุ่ม

LI RT

มาตรา 24, มาตรา 27, มาตรา 28, มาตรา 29, มาตรา 30, มาตรา 37, และเพิ่มมาตรา 29 ทวิ

ข. หมวด 6 รัฐสภา ขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น ตำแหน่งประธานรัฐสภา, จำนวนสมาชิกวุฒิสภา, ข้อห้ามของสมาชิกวุฒิสภา, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง, คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง, การส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง, ข้อห้ามในการประชุมวุฒิสภา, ระยะเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา, และการประชุมร่วมกันของรัฐสภา

มาตรา 75, มาตรา 84, มาตรา 86, มาตรา 91, มาตรา 92, มาตรา 94, มาตรา 95, มาตรา 124, มาตรา 127, และมาตรา 143

ค. หมวด 7 คณะรัฐมนตรี ขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น จำนวนรัฐมนตรี, การแสดงสินทรัพย์ของรัฐมนตรี, การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, และพระราชอำนาจในการประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา 146, มาตรา 151, มาตรา 160, และเพิ่มมาตรา 149 ทวิ

ง. หมวด 8 ศาล ขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น การตั้งศาล

มาตรา 170

จ. หมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น ขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่น, สภาท้องถิ่นและผู้บริหารส่วนท้องถิ่น, การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น, และการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น

มาตรา 180, มาตรา 181, มาตรา 182, และมาตรา 183

ฉ. บทเฉพาะกาล ขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็น การยกเลิกบทบัญญัติบางมาตราเมื่อครบกำหนดสี่ปี

มาตรา 205

11. ความคิดเห็นของกองทัพบก (วันที่ 19 กรกฎาคม 2525)

เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2525 พลตรี ชวลิต ยงใจยุทธ เจ้ากรมยุทธการทหารบกและหัวหน้าฝ่ายยุทธการ กอ.รมน. ชี้แจงในที่ประชุมคณะกรรมการ นตค. ของสภาความมั่นคงแห่งชาติ เรื่อง “การรุกทางยุทธศาสตร์ระดับชาติ” มีใจความตอนหนึ่งว่า¹⁶

“มีกฎหมายบางฉบับที่ตัดเสรีภาพโดยตรงและอย่างรุนแรงผิดหลักการมูลฐานของระบอบประชาธิปไตย เช่น บางมาตราในรัฐธรรมนูญ กฎหมายพรรคการเมือง กฎหมายคอมมิวนิสต์ กฎหมายเลือกตั้ง เป็นต้น โดยสรุป การรุกทางการเมืองที่ต้องทำขั้นต่อไป ได้แก่

การขยายเสรีภาพของบุคคลออกไปอีกเล็กน้อยซึ่งได้แก่การสร้างกฎหมายที่รองรับการปฏิบัติที่ยอมให้กระทำอยู่แล้วในปัจจุบันเท่านั้น เราจะยังไม่ล่วงล้ำไปถึงการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กฎหมายพรรคการเมือง กฎหมายคอมมิวนิสต์ หรืออื่น ๆ”

12. ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญจาก 2 กลุ่ม

ภายหลังจากร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2526 ผ่านรัฐสภาในวันที่ 24 กรกฎาคม 2525 และได้มีพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมรัฐสภาสมัยสามัญประจำปี พ.ศ. 2525 ในวันเดียวกันนั้น ในช่วงของการปิดสมัยประชุม ได้มีพรรคการเมืองและนักการเมือง 2 กลุ่ม พยายามเคลื่อนไหวเพื่อเสนอเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญขึ้น แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

กลุ่มหนึ่งเป็นการเคลื่อนไหวของพรรคประชากรไทย (สิงหาคม 2525)

อีกกลุ่มหนึ่งเป็นการเคลื่อนไหวซึ่งนำโดย พ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์ หัวหน้าพรรคสยามประชาธิปไตย

แม้ว่าทั้งสองกลุ่มจะมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน แต่ก็มี ความแตกต่างกันในด้านรายละเอียด คือ¹⁷

(1) พรรคประชากรไทย

วันที่ 3 กันยายน 2525 คณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ได้ประชุมและลงมติผ่านความเห็นชอบต่อร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคเป็นผู้เสนอ โดยร่างนี้มีอยู่ 4 มาตรา สำคัญอยู่ที่การแก้ไขวิธีการเลือกตั้งจากรวมเขตเบอร์เดียวมาเป็นการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเรียงเบอร์

(2) พ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์

วันที่ 19 สิงหาคม 2525 ได้มีการนำเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาลออกมาให้สมาชิกลงชื่อเพื่อยื่นญัตติขอเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญ โดยร่างนี้มีอยู่ 3 มาตรา สำคัญมี 2 ประเด็น คือ ขยายอำนาจและสิทธิของวุฒิสมาชิกให้เท่าเทียมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณากฎหมายที่สำคัญ และคงวิธีการเลือกตั้งในแบบแบ่งเขตเรียงเบอร์ ไม่ต้องสังกัดพรรค และแต่ละพรรคไม่ต้องส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งจำนวนกึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด

13. ความคิดเห็นของกองทัพบก (วันที่ 17 พฤศจิกายน 2525)

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2525 พลโท ชาลิต ยงใจยุทธ ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก ฝ่ายยุทธการ และหัวหน้าฝ่ายยุทธการ กอ.รมน. บรรยาย ณ หอประชุมกิตติขจร โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เรื่อง “สรุปสภาพของสถานการณ์ต่อสู้กับ พคท. และยุทธศาสตร์

หลังการยุติการต่อสู้ด้วยอาวุธ” มีใจความตอนหนึ่งว่า¹⁸

“การรุกทางการเมืองระดับชาติตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้จะได้แก่

1. การยกเลิกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และออกกฎหมายรักษาความมั่นคงแห่งชาติแทน

2. ยกเลิกเพิ่มเติม แก้ไขกฎหมายพรรคการเมืองและกฎหมายเลือกตั้งให้เป็นไปตามหลักนิยมของระบอบประชาธิปไตย

3. แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในบทที่ว่าด้วยพรรคการเมืองและอื่น ๆ

.....ปัจจุบัน มีเสียงกล่าวกันอย่างมากกว่า อธิปไตยของปวงชนตกอยู่ในมือของกลุ่มพรรคการเมือง ซึ่งมีได้มีความเข้าใจและให้ความสนใจต่อปัญหาการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์อันเป็นปัญหารวมศูนย์ของบรรดาปัญหาต่าง ๆ ของชาติ ประชาชนเบื่อหน่ายและขาดศรัทธาต่อพรรคการเมือง และทวีมากขึ้นทุกวันจนอาจถึงจุดวิกฤต.....จนถึงกับมีผู้เสนอแนวความคิดที่จะให้มืองค์กรหนึ่งที่มีอำนาจอย่างแท้จริงเป็นอำนาจบริสุทธิ์เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชน เป็นองค์กรแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนชั่วระยะเวลาหนึ่ง จึงจะทำให้การปฏิบัติสามารถหลุดหน้าไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้”

14. ความคิดเห็นของกองทัพบก (วันที่ 20 มกราคม 2526)

เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2526 พลเอก อาทิตย์ กำลึงเอก ได้ปราศรัยทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจและสถานีวิทยุกระจายเสียงทุกสถานี มีใจความว่า¹⁹

1. “การเลือกตั้งรวมเขต หมายเลขเดียว ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบัน เป็นการตัดเสรีภาพของบุคคลทำให้บุคคลชาวไทยไม่มีเสรีภาพทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย และยังเป็นหนทางที่เปิดให้ความไม่ยุติธรรม ในสังคมสอดแทรกเข้ามาอย่างไม่สามารถจะควบคุมได้....เสรีภาพทางความคิดเป็นรากฐานของเสรีภาพทั้งปวง เมื่อตัดเสรีภาพของประชาชนถึงระดับนี้ เราจะหลุดถึงประชาธิปไตยกันได้อย่างไร”

2. “วุฒิสภานั้นเป็นสภาแต่งตั้ง ซึ่งสามารถแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้เป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ก็ได้ กล่าวคือ สมาชิกภาพของวุฒิสภาจะประกอบด้วยบุคคลทุกสาขาทุกอาชีพอย่างครบถ้วนอย่างยุติธรรมหากเป็นไปเช่นนี้ วุฒิสภาก็จะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากกว่าสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นสภาเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไปนั้น ไม่ว่าจะทำให้การเลือกตั้งเป็นประชาธิปไตยสักเพียงใดก็ตามในสภาพปัจจุบันของประเทศไทยยังเป็นการยากที่จะได้คนยากคนจน ชาวนา กรรมกร หรือบุคคลที่เป็นผู้แทนที่แท้จริงของราษฎรเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนหลักการดังกล่าวจะทำให้สมาชิกภาพของวุฒิสภาเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อระบอบการปกครองอย่างที่เรารปรารถนา”

3. “ให้ข้าราชการประจำและพนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ เป็นข้าราชการการเมืองได้.....เพื่อขยายเสรีภาพของบุคคลให้บริบูรณ์.....และยังเป็นการขยายอิทธิพลโดยของปวงชน....อีกด้วย”

15. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของนายป๋วยจะ เกสรทอง

เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2526 ได้มีการเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยมีสมาชิกลงชื่อ 191 คน

ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2526 นายป๋วยจะ เกสรทอง และคณะได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้รัฐสภาพิจารณา โดยขอแก้ไขเพิ่มเติมส่วนที่เกี่ยวกับบทเฉพาะกาล ซึ่งประเด็นสำคัญที่ขอแก้ไขเป็นเรื่องวิธีการเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมืองของข้าราชการประจำ การคงอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาไว้ และการยืดเวลาใช้บทเฉพาะกาลออกไปอีกสี่ปี โดยขอแก้ไขในประเด็นและมาตราต่าง ๆ ดังนี้²⁰

ประเด็น-มาตรา

1. แก้ไขมาตรา 203 โดยยกเลิกการประชุมร่วมกันของรัฐสภาในกรณีดังต่อไปนี้
 - (1) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีแจ้งว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติสำคัญอันเกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศ (แก้ไขมาตรา 203 (3))
 - (2) การพิจารณาร่างพระราชกำหนด ตามมาตรา 157 และมาตรา 158 (ยกเลิกมาตรา 203 (4))
2. แก้ไขมาตรา 204 โดยหลักการดังต่อไปนี้
 - (1) ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมาใช้บังคับ (แก้ไขมาตรา 204 (1))
 - (2) ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับให้พรรคการเมืองต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งมาใช้บังคับ (แก้ไขมาตรา 204 (1))
 - (3) ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับตำแหน่งของผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรและอัตราส่วนของสมาชิกพรรคการเมืองในการตั้งกรรมาธิการสามัญของสภาผู้แทนราษฎรมาใช้บังคับ (ยกเลิกมาตรา 204 (2))
 - (4) กำหนดให้ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกวุฒิสภาด้วย (แก้ไขมาตรา 204 (2))
 - (5) ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติและการขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องกระทำโดยมีมติพรรคการเมืองมาใช้บังคับ (ยกเลิกมาตรา 204 (4))

(6) ยกเลิกการเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องกระทำโดยมีคำรับรองของคณะกรรมการวิสามัญวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติ (ยกเลิกมาตรา 204 (5))

3. ขยายวันเริ่มแรกของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยออกไปอีก 4 ปี (แก้ไขมาตรา 205)

16. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2526 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะ ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้รัฐสภาพิจารณา (พร้อมกับการเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของนายป๋วย จักรเสถียร และคณะ) โดยขอแก้ไขประเด็นที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ดังนี้²¹

ประเด็น จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การแบ่งเขตเลือกตั้ง, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, และการส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง
มาตรา มาตรา 90, มาตรา 91, มาตรา 95, และเพิ่มมาตรา 90 ทวิ

17. ความคิดเห็นของกองทัพบก (วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2526)

เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2526 กองทัพบกได้เผยแพร่เอกสารเรื่อง “แนวทางของกองทัพในปัญหาการแก้ไขรัฐธรรมนูญ” มีใจความว่า²²

1. “เพื่อให้เป็นไปตามมาตรการขยายเสรีภาพของบุคคลและขยายอิทธิพลของปวงชน.....ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน การแก้ไขรัฐธรรมนูญควรกระทำเพียงประการเดียว คือ ยืดบดเฉพาะกาลออกไป จะยืดเป็นเวลาเท่าใด สุดแล้วแต่รัฐสภาจะพิจารณาเห็นสมควร”

2. “การเลือกตั้งเป็นพวง คือการตัดเสรีภาพของประชาชน....การที่เราพูดถึงการเลือกตั้งพวงใหญ่ พวงเล็ก รวมเขตเบอร์เดียว หรือรวมเขตเรียงเบอร์อะไรทำนองนั้น ไม่เป็นการพูดตามหลักการและหลักวิชาการของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย หลักการและหลักวิชาที่สำคัญของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยคือ เลือกตั้งโดยเสรี และผู้มีสิทธิ์หนึ่งคนเลือกผู้แทนได้คนเดียว.....สำหรับรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้น ประเทศไทยใช้ระบบรัฐสภา (Parliamentary system) หรือระบบรวมอำนาจ (Fusion of Powers) อย่างในอังกฤษ ญี่ปุ่น อินเดีย เป็นต้น ระบบนี้คณะรัฐมนตรีไปจากรัฐสภาทั้งสภาสูงและสภาล่าง ทั้งวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร หมายความว่าสมาชิกวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีได้ ต่างกับระบบประธานาธิบดีหรือระบบแยกอำนาจ ซึ่งสมาชิกสภาจะเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีไม่ได้”

18. ความคิดเห็นของกองทัพบก (วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2526)

เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2526 กองทัพบกได้เผยแพร่เอกสารเรื่อง “สำเนาของ กองทัพบกถึงพี่น้องประชาชนเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ” มีใจความในหน้า 1-4 ว่า

“การชี้แจงและทำความเข้าใจกับท่านในปัญหาการแก้ไขรัฐธรรมนูญของกองทัพบก ในครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้าย.....จุดมุ่งหมายของกองทัพบกที่ได้ยื่นหัตถ์ประกาศมาอย่างชัดเจนเป็น เวลายาวมาแล้ว คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ข้อบังคับทั้งปวงที่ขัดขวางเสรีภาพของ บุคคล และสร้างสรรคให้เกิดอธิปไตยของปวงชนที่แท้จริง.....”

กองทัพบกได้ทบทวนแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญว่ามีอยู่ 3 ประการ คือ

1. การแก้ไขวิธีการเลือกตั้งเป็นแบบแบ่งเขต เรียงเบอร์
2. การยกฐานะของวุฒิสมาชิกให้เป็นผู้แทนปวงชนที่แท้จริง
3. การให้ข้าราชการประจำเป็นข้าราชการการเมืองได้

19. การสนับสนุน-คัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญของกลุ่มหลากหลาย

ในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2526 ได้เกิดกลุ่ม “แนวร่วม” ในการแก้ไข รัฐธรรมนูญขึ้นมาอย่างชัดเจน 2 กลุ่ม คือ²³

1. กลุ่มแนวร่วมเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ
2. กลุ่มแนวร่วมเพื่อคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

กลุ่มแนวร่วมเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ คือ กลุ่มซึ่งเห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไข เพิ่มเติมของนายปิฎะ เกสรทอง และความคิดเห็นของกองทัพบก มีดังนี้

1. พรรคสยามประชาธิปไตย
2. พรรคประชากรไทย
3. พรรคชาติประชาธิปไตย
4. พรรคชาติไทย (ส่วนหนึ่ง)
5. วุฒิสมาชิก (ส่วนใหญ่)
6. กลุ่มพลังมวลชนพื้นฐาน เช่น ลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น
7. กลุ่มรายการ “ระเบียงข่าว”
8. กลุ่มนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร

ส่วนกลุ่มแนวร่วมเพื่อคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ คือ กลุ่มซึ่งไม่เห็นด้วยกับ ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของนายปิฎะ เกสรทอง และ ความคิดเห็นของกองทัพบก มีดังนี้

1. พรรคกิจสังคม
2. พรรคประชาธิปัตย์

3. พรรคพลังใหม่
4. พรรคสังคมประชาธิปไตย
5. พรรคชาติไทย (ส่วนหนึ่ง)
6. วุฒิสมาชิก (ส่วนหนึ่ง)
7. นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย
8. นิสิตนักศึกษา
9. กลุ่มพลังประชาชนและขบวนการชนวน

หลังสิ้นสุดบทเฉพาะกาลในวันที่ 22 เมษายน 2526 จนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่รัฐสภาได้ลงมติให้ร่างขอแก้ไขรัฐธรรมนูญของนายบัญญัติ เกสรทอง และคณะตกไปเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2526 พอมาถึงวันที่ 19 มีนาคม 2526 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ถูกยุบและให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 18 เมษายน 2526 ก่อนสิ้นสุดบทเฉพาะกาลในวันที่ 22 เมษายน 2526 เพียง 4 วัน

บทเฉพาะกาลที่สำคัญ ซึ่งสิ้นสุดลงในวันที่ 22 เมษายน 2526 ได้แก่²⁴

1. บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะต้องใช้วิธีเลือกตั้งแบบ “รวมเขต-รวมเบอร์” แทนที่จะเป็นแบบ “แบ่งเขต-เรียงเบอร์”

2. บทบัญญัติเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสถานภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือพรรคการเมืองที่จะส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งจะต้องส่งผู้สมัครไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดอันพึงมีได้ในการเลือกตั้งครั้งนั้น และผู้สมัครจะต้องสังกัดพรรคการเมือง

3. บทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจของวุฒิสภา คือ วุฒิสภามีอำนาจลดน้อยลง กล่าวคือ วุฒิสมาชิกจะไม่มีสิทธิพิจารณาเรื่องต่อไปนี้ร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

3.1 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ
ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมและร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณ
รายจ่าย

3.2 การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ

3.3 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีแจ้งว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติ
สำคัญอันเกี่ยวกับความมั่นคงของราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ หรือเศรษฐกิจของประเทศ

3.4 การพิจารณาพระราชกำหนด

4. บทบัญญัติเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือ ข้าราชการประจำจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี หรือตำแหน่งทางการเมืองอื่นใดไม่ได้

แต่อย่างไรก็ตาม ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังต่อไปนี้

1. การแก้ไขของคณะกรรมการวิชาการประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2526 คณะกรรมการวิชาการประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้จัดให้มีการประชุมทางวิชาการเรื่อง “ความเหมาะสมของรัฐธรรมนูญ 2521 ในสภาพการณ์ปัจจุบัน” โดยชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ที่ควรได้รับการแก้ไข 11 ข้อ ดังนี้²⁵

- (1) นายกรัฐมนตรีจะต้องมาจากการเลือกตั้ง
- (2) ประธานรัฐสภาควรมาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร
- (3) ควรจะมีเพียงสภาเดียวที่เป็นตัวแทนของประชาชน
- (4) การประกาศกฎอัยการศึกจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภา
- (5) การแถลงนโยบายของรัฐบาลจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภา
- (6) ถ้ามีการแต่งตั้งวุฒิสมาชิก ควรจะแต่งตั้งจากตัวแทนของกลุ่มอาชีพ
- (7) การขอเปิดประชุมสมัยวิสามัญควรมีเสียง 1 ใน 3 ของทั้ง 2 สภา
- (8) ข้าราชการการเมืองไม่ควรเป็นข้าราชการประจำ
- (9) การที่ข้าราชการประจำเป็นวุฒิสมาชิก เป็นการหลอกลวงประชาชน
- (10) ควรมีการเลือกตั้งเป็นพรรคเป็นคณะมากกว่าที่จะเลือกเป็นรายบุคคล
- (11) ไม่ควรที่จะเกิดเผด็จการในพรรคการเมือง ส.ส. ควรมีอิสระมากขึ้น

2. ความคิดเห็นของคณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (คปป.)

คณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้จัดตั้งเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2526 และในระหว่างวันที่ 10-11 ธันวาคม 2526 กลุ่มนี้ได้จัดโครงการสัมมนาเรื่อง “รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยตามความต้องการของประชาชนชาวไทย” โดยได้แสดงความคิดเห็นพอสรุปได้ว่า²⁶

- 1.1 นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง
 - 1.2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและข้าราชการประจำเป็นรัฐมนตรี รวมทั้งตำแหน่งทางการเมืองอื่น ๆ ไม่ได้
 - 1.3 รัฐบาลไม่ต้องแถลงนโยบายเพื่อขอความไว้วางใจจากสภา
 - 1.4 คณะรัฐมนตรีไม่มีอำนาจในการยุบสภาโดยตรง การยุบสภาจะกระทำได้โดย
- ประชามติ

- 1.5 ให้นายกรัฐมนตรี รวมทั้งคณะรัฐมนตรี ดำรงตำแหน่งคราวละ 7 ปี
- 1.6 ให้มีสภาเดี่ยว คือสภาผู้แทนราษฎร โดยอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี
- 1.7 การอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล จะกระทำได้อีกต่อเมื่อรัฐบาลได้บริหารประเทศแล้ว ไม่น้อยกว่า 1 ปี

8. การแก้ไขของพรรคการเมืองและนักการเมืองปี พ.ศ. 2527

- ก. พรรคประชาธิปัตย์ ยืนยันใน 3 หลักการเดิม คือ²⁷
 1. การเลือกตั้งจะใช้แบบไหนก็ได้
 2. แก้ไขให้อำนาจวุฒิสมาชิกเท่ากับอำนาจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้
 3. แก้ไขให้ข้าราชการประจำเป็นข้าราชการการเมืองไม่ได้
 - ข. พรรคชาติไทย ประกาศจุดยืนไว้ 3 ประการ คือ
 1. ให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง
 2. ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา
 3. นโยบายของรัฐบาลต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา
 - ค. พรรคประชากรไทย ต้องการแก้ไข 2 ประการคือ
 1. วิธีการเลือกตั้ง
 2. ข้าราชการประจำที่เป็นวุฒิสมาชิกเป็นข้าราชการการเมืองได้
 - ง. นายทอง ศิริปรัชพงษ์ แห่งพรรคกิจสังคม เสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นให้ย้ายพรรคได้ (มาตรา 103 (7))
 1. นายประยูร สุรนิววงศ์ แห่งพรรคชาติประชาธิปไตย ต้องการแก้ไข 3 ประการคือ
 1. ให้มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเรียงเบอร์
 2. ให้มีการย้ายพรรคได้
 3. ให้ข้าราชการประจำเป็นรัฐมนตรีได้
4. ประเด็นที่สรุปไว้ในสื่อมวลชนว่าได้นี้การเคลื่อนไหวขอแก้ไข “ไทยแปดห้า” ได้สรุปประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้ว่ามีอยู่ 4 ประเด็น คือ²⁸
1. แก้การเลือกตั้งเป็นแบบแบ่งเขต-เรียงเบอร์ (มาตรา 90 และมาตรา 91)
 2. ให้ข้าราชการประจำเป็นรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรีได้ (มาตรา 148 และ มาตรา 167)
 3. ให้วุฒิสมาชิกมีอำนาจตามมาตรา 203 เพิ่มจากมาตรา 143 (ซึ่งบัดนี้ไม่มีอำนาจตามมาตรา 203 นั้นแล้ว)
 4. ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย้ายพรรคได้ (มาตรา 103 (7))

5. การแก้ไขของนักวิชาการ²⁹

ดร.โกสิน พหลกุลได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมติขั้บนายสราวุธ นิยมทรัพย์ ของพรรคประชากรไทยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 103 (7) ว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาถกเถียงในทางรัฐธรรมนูญอย่างกว้างขวาง จึงเสนอว่าน่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยยกเลิกมาตรา 103 (7) และ (8)

6. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2528 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะ ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้รัฐสภาพิจารณา โดยมีประเด็นที่ขอแก้ไขในหมวด 6 รัฐสภา เกี่ยวกับวิธีการเลือกตั้ง ดังนี้³⁰

ประเด็น จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การแบ่งเขตเลือกตั้ง, และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา มาตรา 90, มาตรา 91, และเพิ่มมาตรา 90 ทวิ

หมายเหตุ ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนี้ ผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา ในวาระ 3 เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2528 ด้วยคะแนนเสียง 298 เสียง ไม่เห็นชอบ 17 เสียง และงดออกเสียง 27 เสียง จึงถือว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เพราะได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา จึงประกาศใช้เป็นกฎหมายได้

7. การแก้ไขของพรรคการเมืองและนักการเมืองปี พ.ศ. 2528

ก. พรรคประชาธิปัตย์ มีแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 6 ประเด็น คือ³¹

1. ประธานรัฐสภาควรมาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร
2. คณะรัฐมนตรีจะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาและจะต้องได้รับมติไว้วางใจก่อน

การบริหารประเทศ

3. จำนวนรัฐมนตรีไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของรัฐมนตรีทั้งหมดจะต้องเป็นสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎร

4. การเลือกตั้งใช้วิธีแบ่งเขต ๑ ละ 1 คน
5. จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน กำหนดจากประชาชน 200,000 คน
6. กำหนดอายุผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเหลือ 18 ปี

ส่วนนายสุทัศน์ เงินหมื่น ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ เห็นควรแก้ไข 5 ประเด็น (แตกต่างจากคณะทำงานศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญของพรรคประชาธิปัตย์ 2 ข้อ) คือ³²

1. ประธานรัฐสภาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร
2. นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง

LIIRT

3. การเข้าบริหารงานของรัฐบาลจะต้องได้รับความไว้วางใจจากสภาก่อน
 4. รัฐมนตรีจะต้องมาจากการเลือกตั้งไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของรัฐมนตรีทั้งคณะ
 5. ข้าราชการประจำเป็นข้าราชการการเมืองไม่ได้
- ข. นายจිරวัฒน์ เรืองรอง ตัวแทนพรรคก้าวหน้า ให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ 7 ประเด็น

คือ³³

1. ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรมีอายุ 18 ปี
 2. ประธานรัฐสภา ควรมาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร
 3. นายกรัฐมนตรีควรมาจากการเลือกตั้ง
 4. ควรระบุไว้ให้ชัดเจนว่าการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล หรือทั้งคณะนั้นรวมนายกรัฐมนตรีด้วย
 5. การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาควรมีการลงมติความไว้วางใจ
 6. ให้ประชาชนมีโอกาสเลือกผู้ว่าราชการจังหวัด
 7. การเลือกตั้งใช้วิธีแบ่งเขต เขตละ 1 คน
- ค. ดร.อนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ตัวแทนพรรคชาติไทยให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ 7 ประเด็น คือ³⁴

ได้แก่คน

1. ประชาชนควรมีสิทธิในการลงประชามติ
 2. ควรกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้แน่นอนว่าทั่วประเทศมี
 3. ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรมีอายุ 18 ปี
 4. วุฒิสมาชิกควรจะมาจากการเลือกตั้ง
 5. จำนวนรัฐมนตรีไม่ควรมาก
 6. ตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ควรตีความในสภา
 7. ประเด็นใดไม่ชัดเจน ก็ให้เขียนให้ชัดเจน
- ง. นายประเสริฐ เลิศยศ ตัวแทนพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ให้แก้ไขเหมือนรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517
8. การแก้ไขของนักวิชาการและประชาชนปี พ.ศ. 2520
- ดร.โกดิน พลกุล ไม่เห็นด้วยที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งแต่เห็นด้วยกับการที่ประธานรัฐสภามาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากประธานสภาผู้แทนราษฎรและในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร³⁵

LI RT

นายทองใบ ทองเปาด์ ไม่เห็นด้วยที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นนายกรัฐมนตรี มาจากการเลือกตั้ง และกล่าวว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ประธานรัฐสภามาจากประธานสภา ผู้แทนราษฎรเป็นการแก้ไขที่ไม่ถูกจุด ควรจะแก้ไขที่ต้นเหตุ คือให้วุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้ง³⁶ นอกจากนี้ยังได้เสนอให้แก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในส่วนที่ว่าด้วยการประชุมของรัฐสภา ว่าควรแก้ไขให้มีการประชุมรัฐสภาตลอดปีไม่ใช่สองสมัย (ประมาณ 24 วัน) เพราะสมาชิกสภา มีเวลาประชุมน้อย (มาตรา 115)³⁷

นายภูษิต ประคองสาย เห็นด้วยที่จะแก้ไขในประเด็นนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง และประเด็นประธานรัฐสภาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร³⁸

9. ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของ ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ และ ร.ต. ฉลาด วรฉัตร

วันที่ 25 กันยายน 2529 ร.ต.ท. เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ และ ร.ต. ฉลาด วรฉัตร ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้รัฐสภาพิจารณา โดยมีประเด็นที่ขอแก้ไขในหมวด 6 รัฐสภา มาตรา 75 ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา (มีบทเฉพาะกาลไม่ให้กระทบกระเทือนต่อการทำหน้าที่ของประธานรัฐสภาคนปัจจุบัน แต่ได้กำหนดให้มีผลบังคับสำหรับประธานรัฐสภาสมัยต่อไป)

นอกจากนี้ยังได้รวมแก้ไขในประเด็นข้อบังคับการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ว่าในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรโดยอนุโลม (มาตรา 144)³⁹

หมายเหตุ ผลการพิจารณาในวาระที่หนึ่ง ในวันที่ 21 ตุลาคม 2529 ปรากฏว่า มีสมาชิก รัฐสภารับหลักการ 256 เสียง จึงถือว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ไม่ได้รับคะแนนเสียง เห็นชอบในขั้นรับหลักการจากที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เนื่องจากได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา⁴⁰ ร่างนี้จึงตกไป

สาระสำคัญของแต่ละมาตราและเหตุผลที่ขอแก้ไขโดยฝ่ายและกลุ่มต่าง ๆ

การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นและมาตราต่าง ๆ โดยฝ่ายและกลุ่มต่าง ๆ ที่กล่าวมาในตอนต้นนั้น มีสาระสำคัญที่สามารถนำมากล่าว หรือเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนกัน และความแตกต่างกันได้ดังนี้⁴¹

LI RT

หมวด 1 บททั่วไป

1. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 8 อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย
บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขวรรคแรกเป็นอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสองเป็นการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์หรือรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

เหตุผล (วรรคแรก) การใช้คำว่า "มาจาก" อาจทำให้เข้าใจได้ว่าปวงชนชาวไทยเป็นเพียงแหล่งที่มาของอำนาจอธิปไตย และอาจยกมอบให้เป็นของผู้อื่นได้ (แก้ไขโดยอิงตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 3)

(วรรคสอง) เพื่อปรามการรัฐประหาร ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในอดีต (แก้ไขโดยอิงตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 4)

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

2. บทบัญญัติของมาตรา 22

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสองเป็นชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพซึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

เหตุผล (วรรคสอง) สิทธิของชายมักจะมีมากกว่าหญิง กฎหมายบางฉบับไม่ได้ให้สิทธิเท่าเทียมกันจึงควรบัญญัติห้ามไว้ (แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 28)

(วรรคสาม) ยังมีกฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ยังไม่ได้รับการแก้ไขจึงควรเพิ่มวรรคนี้เข้าไป (แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 28)

3. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 24 วรรคสอง การใช้สิทธิทางการเมืองให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการการแก้ไขวรรคสองเป็นการใช้สิทธิเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เหตุผล สิทธิเลือกตั้ง และสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ควรได้มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้ง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

4. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 25 วรรคแรกและวรรคสอง บุคคลมีเสรีภาพ (และย่อมได้รับความคุ้มครอง) ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขวรรคแรกและวรรคสองเป็น หรือลัทธินิยมใด ๆ ที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เหตุผล ลัทธินิยมบางอย่าง ไม่เป็นลัทธินิยมในทางศาสนา แต่เป็นความเชื่อของบุคคลที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย (รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 มาตรา 13 ใช้คำว่าลัทธินิยมใด ๆ)

5. บทบัญญัติของมาตรา 27

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการประกันตัว

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสี่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคห้าเป็นผู้ถูกคุมขังหรือจำคุกมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยม

เหตุผล เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา ซึ่งมักจะถูกละเมิดอยู่เสมอ (นำความในมาตรา 32 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาบัญญัติไว้)

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

6. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 28 วรรคสอง การจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคล จะกระทำได้อีกแต่โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไขโดยเพิ่มเติมข้อความท้ายวรรคสองเป็น แต่ผู้ถูกจับกุม หรือถูกตรวจค้นจะต้องได้รับการแจ้งข้อหา และผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความได้

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็นการแจ้งข้อหาแก่บุคคล จะต้องเป็นหลักฐาน

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสี่เป็นในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคล ผู้ถูกคุมขัง หรือบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้องมีสิทธิร้องต่อศาลว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย ถ้าคำร้องนั้นมีมูลให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

เหตุผล สิทธิที่ผู้ถูกคุมขังจะได้พบทนายความ สิทธิที่ผู้ถูกจับจะต้องได้รับแจ้งข้อหาและสิทธิที่ผู้ถูกคุมขังจะร้องต่อศาลว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จึงควรบัญญัติให้ความคุ้มครองไว้ (นำมาตรา 33 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาบัญญัติไว้)

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

LIART

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคห้าเป็นถ้อยคำของบุคคลที่เป็นไปโดยไม่สมัครใจ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคหกเป็นในการให้การขึ้นสอบสวน ผู้ต้องหาที่มีสิทธิขอให้การต่อหน้าทนายความ หรือแพทย์ หรือญาติของผู้ต้องหา

เหตุผล เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา (แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 33 และมาตรา 35 แต่ได้เพิ่มเติมข้อความเรื่องระยะเวลาการคุมขัง ระบุเรื่องศาลท้องถิ่นซึ่งถูกคุมขังและเรื่องสิทธิที่จะขอให้การต่อหน้าทนายความ แพทย์ หรือญาติ ของผู้ต้องหา)

7. บทบัญญัติของมาตรา 29

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ นำบทบัญญัติเดิมมาเป็นวรรคสอง และแก้ไขโดยเพิ่มวรรคแรกแทนที่บทบัญญัติเดิม เป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

เหตุผล เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลย (นำมาตรา 34 วรรคแรกของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาบัญญัติไว้)

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

8. บทบัญญัติของมาตรา 29 ทวิ

บทบัญญัติที่เพิ่มโดยคณะกรรมการ เพิ่มความมาตรา 29 ทวิ เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำที่อาจทำให้ตนถูกฟ้องเป็นคดีอาญา และถ้อยคำที่เป็นไปโดยไม่สมัครใจ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

เหตุผล เพื่อเป็นประกันสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลย (นำมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาบัญญัติไว้)

9. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 30 ถ้าคำพิพากษาของศาล ซึ่งถูกรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลัง ปรากฏว่าผู้ต้องรับโทษอาญามีได้เป็นผู้กระทำความผิด ผู้ต้องรับโทษอาญานั้นมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขเป็นคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

เหตุผล เพื่อให้ครอบคลุมถึงคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น คำสั่งของนายกรัฐมนตรี หรือหัวหน้าคณะปฏิวัติ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยครป. แก้ไขเป็นคำพิพากษา หรือคำสั่งที่อาศัยอำนาจกฎหมาย

เหตุผล เพื่อให้ครอบคลุมถึงคำสั่งที่อาศัยอำนาจตามกฎหมาย เช่น คำสั่งของนายกรัฐมนตรี หรือหัวหน้าคณะปฏิวัติ

10. บทบัญญัติของมาตรา 34

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. นำบทบัญญัติเดิมวรรคสามและวรรคสี่มาเป็นวรรคสี่และวรรคห้า และแก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามแทนที่บทบัญญัติเดิมเป็นการปิดโรงพิมพ์ หรือห้ามทำการพิมพ์ จะกระทำได้อีกแต่โดยคำพิพากษาถึงที่สุด

เหตุผล เพื่อไม่ให้หนังสือพิมพ์ถูกอำนาจรัฐบีบบังคับได้โดยง่าย การปิดโรงพิมพ์โดยผลการจึงเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ (ข้อความนี้มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 40)

11. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 38 วรรคสอง การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบจะกระทำมิได้เว้นแต่กรณีการชุมนุมสาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสถานการณ์ฉุกเฉิน

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยตัดข้อความกรณีการชุมนุมสาธารณะออก

เหตุผล การชุมนุมโดยสงบ ถ้าไม่ใช่การชุมนุมในที่สาธารณะจะไปชุมนุมกันที่ไหนจะมีก็แต่ในที่สาธารณะ ซึ่งก็คือในบ้านเรือนเท่านั้นเอง

12. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 37 วรรคสอง การรวมกลุ่มและการเลิกรวมกลุ่ม ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขเป็นการจำกัดเสรีภาพในการรวมกลุ่มจะกระทำได้อีกแต่เฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวม หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ

เหตุผล เพื่อเป็นหลักประกันเสรีภาพในการรวมกลุ่มมิให้ถูกจำกัด (แก้ไขตาม มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517)

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

หมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ

13. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 54 รัฐต้องรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช และบูรณภาพ แห่งอาณาเขต

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มคำว่า รัฐธรรมนูญไว้หลังคำว่าสถาบันพระมหากษัตริย์

เหตุผล เพื่อเป็นการเตือนรัฐบาลให้ระมัดระวังไม่ให้ผู้ใดมาฉีกรัฐธรรมนูญง่าย ๆ

14. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 55 รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเป็นรัฐพึงสถาปนาความสัมพันธ์กับนานาประเทศเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และการไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

เหตุผล ควรระบุถึงแนวนโยบายด้านต่างประเทศไว้อย่างชัดเจน

15. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 58 วรรคแรกและวรรคสอง

รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อรักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ และผลประโยชน์แห่งชาติ

กำลังทหารพึงใช้เพื่อการสงครามเพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อปราบปรามการจลาจล เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ และเพื่อการพัฒนาประเทศ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขวรรคแรกเป็นรัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้โดยเหมาะสมแก่ความจำเป็นสำหรับรักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ และผลประโยชน์แห่งชาติ กำลังทหารเป็นของชาติไม่ขึ้นต่อเอกชนหรือคณะบุคคลใด ๆ

แก้ไขวรรคสองเป็นกำลังทหารพึงใช้เพื่อการสงคราม เพื่อปกป้องประชาชน เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อปราบปรามการจลาจล เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ และเพื่อการพัฒนาประเทศ

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็น ห้ามนำกำลังทหารมาใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองหรือเลิกรัฐสภาหรือรัฐบาลที่ได้มาตามวิถีทางประชาธิปไตย

เหตุผล กองทัพควรเป็นของประชาชน (แก้ไขโดยอิงตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 68, 69, และ 70)

16. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 58 รัฐพึงจัดระบบงานราชการให้มีประสิทธิภาพ และพึงดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเป็น และต้องดำเนินการเพื่อป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ

เหตุผล เพื่อให้รัฐบาลถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง

17. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 59 รัฐพึงจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้เกิดความยุติธรรม

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มเติมข้อความตอนท้ายเป็น และให้มีหลักประกันว่ามีความเป็นอิสระและความเที่ยงธรรม

เหตุผล ศาลควรมีความเป็นอิสระ จะให้ใครมาแทรกแซงไม่ได้

18. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 60 วรรคสี่และวรรคห้า

การศึกษามัคคบังคับต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

การศึกษาชั้นอุดมศึกษาพึงให้สถาบันศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขโดยเพิ่มเติมข้อความท้ายวรรคสี่เป็น และรัฐพึงยกกระตักการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นโดยรวดเร็ว

แก้ไขโดยเพิ่มเติมข้อความท้ายวรรคห้าเป็นและพึงกระจายการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ชนบท เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง

เหตุผล บุคคลจำนวนมากที่ขาดโอกาสในการศึกษา รัฐจึงควรจัดช่องว่างนี้

19. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 61 รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยในศิลปะและวิทยาการต่าง ๆ และพึงส่งเสริมการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มข้อความว่า พึงส่งเสริมการสถิติไว้หลังข้อความในศิลปะและวิทยาการต่าง ๆ

เหตุผล เนื่องจากสถิติเป็นงานด้านข้อมูล ซึ่งเป็นพื้นฐานในการกำหนดงานและการวางแผนนโยบายต่าง ๆ (แก้ไขตามมาตรา 74 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517)

20. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 62 รัฐพึงส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และเพื่อความมั่นคงของรัฐ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเป็น เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

เหตุผล คำว่าการเมืองมีความหมายที่กว้างกว่าคำว่าความมั่นคงของรัฐ

21. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 63 วรรคสอง รัฐพึงส่งเสริมท้องถิ่นให้มีสิทธิปกครองตนเอง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขโดยเพิ่มเติมข้อความท้ายวรรคสองเป็น โดยให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นตั้งแต่ระดับหมู่บ้านขึ้นไป และต้องจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสม

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็น รัฐพึงส่งเสริมการรวมกลุ่มทางการเมือง ตามแนวทางประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง

เหตุผล ถ้าประชาชนในหมู่บ้านเห็นความสำคัญของการเลือกตั้งก็จะมีส่วนส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้มาก และการที่รัฐส่งเสริมการรวมกลุ่มทางการเมืองก็จะเป็นรากฐานที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

22. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 64 รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มเติมข้อความตอนท้ายเป็น และวัฒนธรรมของส่วนท้องถิ่นรัฐพึงขจัดอุปายมุขและส่งเสริมศีลธรรมอันดีของประชาชน

เหตุผล พึงรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นไว้ด้วย พร้อม ๆ กับการขจัดอุปายมุขและส่งเสริมศีลธรรมอันดี

23. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 66 รัฐพึงยกฐานะของบุคคลในทางเศรษฐกิจและสังคมให้สูงขึ้น

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขโดยเพิ่มเติมข้อความท้ายวรรคแรกเป็นและพึงดำเนินการให้ความเหลื่อมล้ำในฐานะของบุคคลน้อยลง

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสองเป็น รัฐพึงจัดระบบการถือกรรมสิทธิ์และการครอบครองที่ดิน และให้เจ้าของที่ดินใช้ที่ดินให้เป็นประโยชน์

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็น รัฐพึงส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ เป็นธรรม และโดยไม่ขัดกับหลักอนุรักษ์กรรม

เหตุผล (วรรคแรก) เนื่องจากปัจจุบันฐานะของบุคคลในสังคมมีความแตกต่างกันมากขึ้น (วรรคสอง) เพื่อให้มีการจัดระบบการถือครองที่ดิน ไม่ให้มีการครอบครองเกินความจำเป็น

(วรรคสาม) รัฐจะต้องดำเนินการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในประเทศให้มากที่สุด (แก้ไขโดยอิงมาตรา 78, 79 และ 80 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517)

24. บทบัญญัติของมาตรา 68

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสี่เป็น รัฐต้องป้องกันมิให้มีการกักตุนสินค้าและค้ากำไรเกินควร

เหตุผล การกักตุนสินค้าและค้ากำไรเกินควรมักเกิดขึ้นในทุกระดับ จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง

25. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 72 รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ และพึงคุ้มครองแรงงานให้เป็นไปโดยเป็นธรรม

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มเติมข้อความตอนท้ายเป็น และพึงจัดให้มีการประกันสังคม

เหตุผล รัฐควรคำนึงถึงสวัสดิการในการทำงาน และให้ผู้มีงานทำมีหลักประกันในยามเจ็บป่วยหรือชราภาพด้วย

หมวด 6 รัฐสภา

26. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 75 วรรคแรก ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นรองประธานรัฐสภา

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขวรรคแรกเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา

เหตุผล ประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน และเป็นผู้นำสมาชิกสภาส่วนข้างมาก ควรเป็นประธานรัฐสภา จะเป็นการถูกต้องเหมาะสมกว่าประธานวุฒิสภา ซึ่งมีได้รับเลือกตั้งจากประชาชน

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

หมายเหตุ ทุกมาตราที่มีคำว่าสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ให้นำคำว่าสภาผู้แทนราษฎร ขึ้นนำหน้าคำว่าวุฒิสภา

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยร่างแก้ไข แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยฝ่ายและกลุ่มอื่น แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

27. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 78 ร่างพระราชบัญญัติที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยตัดข้อความ “ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว” ออก

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย (แก้ไขโดยอิงมาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489)

28. บทบัญญัติของมาตรา 80 ทวิ

บทบัญญัติที่เพิ่มโดยคณะกรรมการ เพิ่มความมาตรา 80 ทวิเป็น สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำ นอกจากข้าราชการการเมืองมิได้

เหตุผล ไม่เป็นการสมควรที่สมาชิกสภาซึ่งมีหน้าที่ควบคุมฝ่ายบริหารจะเป็นข้าราชการประจำซึ่งเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในเวลาเดียวกัน

29. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 84 วรรคแรกและวรรคสอง

พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งวุฒิสมาชิกจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความชำนาญในวิชาการต่าง ๆ มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ และไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง

สมาชิกวุฒิสภา มีจำนวนไม่เกินสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขวรรคสองเป็นสมาชิกวุฒิสภาให้มีจำนวนไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบคน

เหตุผล สมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่พิจารณากลับกรองร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านสภาผู้แทนราษฎรจึงควรมีจำนวนพอสมควร

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขวรรคแรกเป็น องค์การเลือกตั้งจะเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาจากบุคคลสาขาอาชีพต่าง ๆ ที่สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปี

นำบทบัญญัติเดิมวรรคสองมาเป็นวรรคสาม และแก้ไขโดยเพิ่มวรรคสองแทนที่ บทบัญญัติเดิมเป็น สมาชิกวุฒิสภาต้องไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง และไม่เป็นข้าราชการประจำ

แก้ไขวรรคสาม (ซึ่งเป็นบทบัญญัติเดิมวรรคสอง) เป็นสมาชิกวุฒิสภา มีจำนวนไม่เกินหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร องค์การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาท้องถิ่น ทุกระดับใน ทุกจังหวัด การเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนลับ

เหตุผล (วรรคแรก) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งวุฒิสมาชิกขึ้นเอง เพราะเป็นหลักใหญ่ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

(วรรคสอง) เพื่อให้วุฒิสมาชิกมีอิสระอย่างเต็มที่ ไม่ถูกผูกมัดโดยนโยบายของ พรรคการเมือง หรือโดยสายงานของระบบราชการ

(วรรคสาม) จำนวนวุฒิสมาชิกควรมีไม่มากนัก การได้มาควรใช้วิธีการเลือกตั้ง โดยอ้อม

หมายเหตุ แก้ไขโดยอิงมาตรา 24 และ 25 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489

30. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 85 วรรคแรกและวรรคสอง

สมาชิกวุฒิสภามีกำหนดเวลาคราวละหกปี เมื่อครบสองปีให้สมาชิกออกจากตำแหน่งเป็นจำนวนหนึ่งในสามโดยวิธีจับสลากและเมื่อครบสี่ปีให้จำนวนสมาชิกที่เหลือออกจากตำแหน่งเป็นจำนวนหนึ่งในสองของจำนวนดังกล่าว การสิ้นสุดโดยการจับสลากถือเป็นการออกตามวาระ

พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้ที่ออกตามวาระเป็นสมาชิกอีกก็ได้

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขวรรคแรกเป็น เมื่อครบสามปีให้สมาชิกออกจากตำแหน่งเป็นจำนวนหนึ่งในสองโดยวิธีจับสลาก การสิ้นสุดโดยการจับสลากถือเป็นการออกตามวาระ

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 84 (แก้ไขโดยอิงมาตรา 26 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489)

31. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 86 วรรคแรกให้นำบทบัญญัติมาตรา 97 นอกจาก (1) มาใช้บังคับแก่สมาชิกวุฒิสภาด้วย

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขวรรคแรกเป็นให้นำบทบัญญัติมาตรา 97 มาใช้บังคับแก่สมาชิกวุฒิสภาด้วย

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 80 ทวิ

32. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 87 สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา สิ้นสุดลงเมื่อ

(9) ขาดประชุมตลอดสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานวุฒิสภา

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขโดยเพิ่ม (11) เป็น คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 81

เหตุผล เนื่องจากในมาตรา 87 ไม่มีบทบัญญัติรับรองการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา 81 ไว้

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไข (9) เป็น ขาดประชุมเกินกึ่งหนึ่งของสมัยประชุม ที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานวุฒิสภา

เหตุผล สมาชิกวุฒิสภาควรมีความรับผิดชอบในหน้าที่

33. บทบัญญัติของมาตรา 88 เมื่อตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งบุคคลอื่นเข้ามาเป็นสมาชิกแทน

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเป็น เมื่อตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลง ให้องค์การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเลือกตั้งบุคคลอื่นเข้ามาเป็นสมาชิกแทน

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 84 (แก้ไขโดยอิงมาตรา 26 ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489)

34. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 90 แก้ไขเพิ่มเติมเรียบร้อยแล้ว โดยผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา ในวาระสาม เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2528

35. บทบัญญัติของมาตรา 90 ทวิ แก้ไขโดยเพิ่มมาตรา 90 ทวิเรียบร้อยแล้ว โดยผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาในวาระสาม เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2528

36. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 91 แก้ไขเพิ่มเติมเรียบร้อยแล้ว โดยผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาในวาระสาม เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2528

37. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 92 บุคคลต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง

(1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด แต่ผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าว ต้องมีคุณสมบัติ ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง

(3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง

LI RT

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไข (1) เป็น มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่ผู้ที่ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติต้องมีคุณสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง
แก้ไขโดยตัด (3) ออก

เหตุผล (1) การจำกัดสิทธิบุคคลสัญชาติไทยซึ่งมีบิดาเป็นคนต่างด้าวเป็นการไม่ถูกต้อง (แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517)

(3) รายละเอียดนี้ควรกำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้ง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไข (1) เหมือนกับคณะกรรมการ

แก้ไข (2) เป็น มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปี ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง หรือบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส

เหตุผล เพื่อไม่ลดรอนสิทธิของบุคคลสัญชาติไทย ซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าว และเปิดโอกาสให้บุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตัวเองตามกฎหมายให้มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งด้วย (ข้อความใน (1) ตรงกับมาตรา 115 (1) ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517)

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยฝ่ายและกลุ่มอื่น แก้ไข (2) เหมือนกับ ครป.

38. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 94 บุคคลต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(1) สัญชาติไทยโดยการเกิด แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าว ต้องมีคุณสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง

(3) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้ารับเลือกตั้งตามมาตรา 95 หรือพรรคการเมืองตามมาตรา 104 พรรคสอง พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง

(4) คุณสมบัติอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไข (1) เป็น สัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยและมีสัญชาติอื่นด้วยในขณะเดียวกันก็ดี บุคคลผู้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติก็ดี ต้องมีคุณสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง เว้นแต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด แต่เกิดในต่างประเทศไม่ต้องมีคุณสมบัติดังกล่าว

แก้ไข (3) เป็น เป็นสมาชิกพรรคการเมืองพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง

แก้ไขโดยตัด (4) ออก

เหตุผล ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีวิจาร์ณญาณที่จะพิจารณาว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดมีความเหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หรือไม่ แม้ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นผู้ได้สัญชาติไทย โดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าวก็ตาม จึงไม่สมควรจำกัดสิทธิบุคคลผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าว (แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 117)

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไข (1) และ (3) เหมือนกับคณะกรรมการ ยกเว้น (4) ซึ่งไม่ได้แก้ไข

39. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 95 วรรคแรก วรรคสอง และวรรคสาม

ในการเลือกตั้งทั่วไป พรรคการเมืองต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งรวมกัน ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด และต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เป็นคณะให้ครบจำนวนที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งและส่งได้คณะเดียว

เมื่อส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งแล้ว จะถอนมิได้

เมื่อจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองได้ลดลงไปจนไม่ครบจำนวน ก็ให้ถือว่า ส่งสมาชิกเข้ารับสมัครรับเลือกตั้งครบจำนวน

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขวรรคแรก เป็น ในการเลือกตั้งทั่วไป พรรคการเมืองจะส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดรวมกันเป็นจำนวนเท่าใดก็ตาม แต่จะส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเกินจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งไม่ได้

แก้ไขโดยตัดวรรคสองและวรรคสามออก

เหตุผล เพื่อให้พรรคการเมืองที่มีความสามารถ แต่ขาดกำลังเงิน สามารถเข้าทำหน้าทีในสภาและมีโอกาสเติบโต

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยร่างแก้ไข แก้ไขโดยตัดบทบัญญัติมาตรานี้ออกทั้งหมด แต่อีกร่างแก้ไขหนึ่งแก้ไขโดยตัดข้อความที่ให้ส่งเป็นคณะในแต่ละเขตเลือกตั้งออก

40. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 103 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

(4) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 94 (1) (2) หรือ (4)

(7) ลาออกจากพรรคการเมือง หรือพรรคการเมืองมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้นให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง

(9) สภาผู้แทนราษฎรมิมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ ตามมาตรา 82

(10) ขาดประชุมตลอดสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไข (4) เป็น ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 94 (1) หรือ (2)

แก้ไขโดยเพิ่ม (12) เป็นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพ ตามมาตรา 81

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 87 ซึ่งที่ประชุมได้แก้ไขแล้ว

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไข (10) เป็น ขาดประชุมเกินกึ่งหนึ่งของสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร

เหตุผล การที่สมาชิกขาดประชุมตลอดสมัยจึงจะขาดจากสมาชิกภาพเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกละเลยงานในหน้าที่โดยตรงได้มากเกินไป

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยฝ่ายและกลุ่มอื่น แก้ไขโดยตัด (7) และ (8) ออก

41. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 112 การประชุมวุฒิสภาก็ดี การประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ดี ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา จึงจะเป็นองค์ประชุมได้

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยฝ่ายและกลุ่มอื่น แก้ไขเป็น ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา

เหตุผล บทบัญญัติเดิมเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอันมาก เพราะปัญหาในเรื่ององค์ประชุม (ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ตามความในมาตรา 133 ก็กำหนดเอาไว้เท่านั้น)

42. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 115 วรรคสอง ในปีหนึ่งจะให้มิมีสมัยประชุมสามัญของรัฐสภาสมัยหนึ่งหรือสองสมัย แล้วแต่สภาผู้แทนราษฎรจะกำหนด

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยฝ่ายและกลุ่มอื่น แก้ไขเป็น ให้มีการประชุมรัฐสภาตลอดทั้งปี

เหตุผล สมาชิกสภามีเวลาประชุมกันน้อย ทำให้มีกฎหมายเป็นอันมากค้างชำระอยู่ในสภา

43. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 124 ภายใต้บังคับมาตรา 161 ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือถูกยุบจะมีการประชุมวุฒิสภามีได้

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขเป็น ภายใต้บังคับมาตรา 160 และมาตรา 161 ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือถูกยุบจะมีการประชุมวุฒิสภามีได้

เหตุผล แก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 160 ซึ่งคณะกรรมการได้แก้ไขไปแล้ว

44. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 125 วรรคสอง การเสนอร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สังกัดมีมติให้เสนอได้ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรอง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยตัดข้อความ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรองออก

เหตุผล เป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ถึงยี่สิบคนมีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติได้

46. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 127 วรรคแรก ภายใต้บังคับมาตรา 133 วุฒิสภาต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้เสร็จภายในหกสิบวัน ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสามสิบวันเว้นแต่สภาผู้แทนราษฎรจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นพิเศษ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขเป็นให้วุฒิสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้เสร็จภายในสี่สิบห้าวัน ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในยี่สิบวันเว้นแต่สภาผู้แทนราษฎรจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นพิเศษ

เหตุผล การตรากฎหมายในระบบรัฐสภาควรกระชับรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ จึงกำหนดเวลาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภาให้สั้นลง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเหมือนกับคณะกรรมการ

หมายเหตุ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 มาตรา 54 บัญญัติว่าพฤษภาคมจะต้องพิจารณาและลงมติภายในกำหนดสามสิบวันแต่ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน พฤษภาคมจะต้องพิจารณาและลงมติภายในกำหนดสิบห้าวัน

46. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 136 สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี ในเรื่องเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้แต่รัฐมนตรีมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเป็น สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ หากรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน รัฐมนตรีอาจขอสงวนสิทธิยังไม่ตอบกระทู้นั้นได้ เพื่อนำไปปรึกษาคณะรัฐมนตรี ให้คณะรัฐมนตรีร้องขอต่อคณะกรรมการสามัญของรัฐสภาที่ทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ ให้พิจารณาว่าเรื่องราวดังกล่าวควรเปิดเผยหรือไม่

เหตุผล การที่ให้รัฐมนตรีเป็นผู้พิจารณาว่าควรเปิดเผยเรื่องราวใดหรือไม่ แต่เพียงผู้เดียวหรือโดยปรึกษาคณะรัฐมนตรี เป็นการให้สิทธิแก่รัฐมนตรีมากเกินไป ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้อำนาจอันไม่ชอบธรรมได้

47. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 139 วรรคแรก วรรคสอง และวรรคสาม

วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตั้งคณะกรรมการสามัญและวิสามัญ เพื่อพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ตามที่สภามอบหมายโดยอาจเรียกเอกสารหรือบุคคลมาชี้แจงได้

ให้เอกสิทธิ ในมาตรา 114 คู่คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำการหน้าที่ตามมาตรานี้ด้วยการตั้งกรรมการสามัญให้คำนึงถึงอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมือง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยร่างแก้ไข แก้ไขโดยตัดวรรคแรกและวรรคสองออกไป คงเหลือเฉพาะวรรคสาม

48. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 148 ในกรณีต่อไปนี้ ให้รัฐสภาประชุมร่วมกัน

(9) การแถลงนโยบายตามมาตรา 151

(10) การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา 153

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไขโดยตัด (9) ออก

แก้ไขโดยเพิ่ม (10 ทวิ) เป็นการให้ความเห็นชอบในการประกาศใช้กฎอัยการศึกตามมาตรา 160

เหตุผล ตัด (9) ออก เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 151 ซึ่งคณะกรรมการได้แก้ไขให้คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร และเพิ่ม (10 ทวิ) เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 160 ซึ่งคณะกรรมการได้เสนอแก้ไขให้การประกาศใช้กฎอัยการศึกเกินกว่า 30 วัน ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไข (9) เป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา 153

แก้ไข (10) เป็นการให้ความเห็นชอบในการประกาศใช้กฎอัยการศึกตามมาตรา 160

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับการขอแก้ไขตามมาตรา 151 ที่ให้มีการแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร และกับมาตรา 160 ที่ให้รัฐสภาเห็นชอบในเรื่องการประกาศใช้กฎอัยการศึก เมื่อพันกำหนด 30 วัน

49. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 144 ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้ใช้ข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภาโดยอนุโลม

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยร่างแก้ไข แก้ไขเป็นในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรโดยอนุโลม

หมวด 7 คณะรัฐมนตรี

50. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 146 วรรคแรก ให้มีนายกรัฐมนตรีหนึ่งคน และรัฐมนตรีอื่นไม่เกินสี่สิบสี่คนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไขวรรคแรกเป็นให้มีนายกรัฐมนตรีหนึ่งคน และรัฐมนตรีอื่นไม่เกินยี่สิบเก้าคนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี

นำบทบัญญัติเดิมวรรคสองมาเป็นวรรคสามและแก้ไขโดยเพิ่มวรรคสองแทนที่บทบัญญัติเดิมเป็นนายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เหตุผล (วรรคแรก) คณะรัฐมนตรีที่มีจำนวนมากเกินไป อาจถูกมองว่าเป็นการฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นและเป็นตำแหน่งตอบแทนทางการเมือง จำนวนรัฐมนตรีที่พอเหมาะพอดีจะทำให้การบริหารประเทศคล่องตัว สามารถร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว

(วรรคสอง) ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศและประชาชนโดยส่วนรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนเจ้าของประเทศได้มีโอกาสพิจารณาเลือกบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทางอ้อมโดยผู้ที่ประสงค์จะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมาสมัครและได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งต้องเป็นผู้ที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็น นายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีอีกไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนรัฐมนตรีทั้งหมดจะต้องเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เหตุผล เนื่องจากนายกรัฐมนตรีเป็นตำแหน่งที่สำคัญ ต้องได้ผู้ที่สนใจต่อกิจการบ้านเมืองและตั้งใจรับใช้ประชาชน จึงควรเป็นผู้แทนราษฎรด้วย เพราะโดยพื้นฐานแล้ว ผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่สนใจปัญหาของราษฎร มิฉะนั้นก็จะไม่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน (แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 177)

51. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 148 รัฐมนตรีจะเป็นข้าราชการประจำ นอกจากข้าราชการการเมืองมิได้

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยฝ่ายและกลุ่มอื่น แก้ไขเป็นรัฐมนตรีจะเป็นข้าราชการประจำและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้

52. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 149 รัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งหรือกระทำการใด ๆ ที่ห้ามไว้มิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดำรงหรือกระทำตามมาตรา 97 มิได้ เว้นแต่ตำแหน่งที่ต้องดำรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและจะมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับบุคคล ห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การใด ๆ ซึ่งดำเนินธุรกิจเพื่อค้ากำไรก็ได้

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสอง เป็นรัฐมนตรีต้องแสดงทรัพย์สินและหนี้สินของตนต่อประธานรัฐสภาตามรายการ วิธีการ และกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติ

เหตุผล การแสดงความบริสุทธิ์ใจของรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้ใช้เงินงบประมาณของแผ่นดินย่อมทำให้การบริหารงานได้รับการสนับสนุนจากประชาชน (แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 181)

53. บทบัญญัติของมาตรา 149 ทวิ

บทบัญญัติที่เพิ่มโดยคณะกรรมการ เพิ่มความมาตรา 149 ทวิเป็นรัฐมนตรีต้องแสดงทรัพย์สินและหนี้สินต่อประธานรัฐสภาตามรายการวิธีการ และกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติ

เหตุผล รัฐมนตรีเป็นผู้ใช้เงินงบประมาณแผ่นดินในการบริหารประเทศ การแสดง
สินทรัพย์เป็นการแสดงความบริสุทธิ์ของรัฐมนตรีก่อนเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน

54. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 151 คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลง
นโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขเป็นคณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการ
แผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อขอความไว้วางใจ มติให้ความไว้วางใจ ต้องมี
คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม

เหตุผล เพื่อให้เหมาะสมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

หมายเหตุ แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 184 แต่ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. 2521 มาตรา 137 ในเรื่องของคะแนนเสียงในการลงมติ

55. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 154 รัฐมนตรีทั้งคณะ พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา 137

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขโดยเพิ่ม (1 ทวิ) เป็นไม่ได้รับความไว้วางใจ
ตามมาตรา 151

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 151 ซึ่งคณะกรรมการได้แก้ไขไปแล้ว

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไข (1) เป็นสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจตาม
มาตรา 137 หรือมาตรา 151

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 151

56. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 155 วรคแรก ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ

(3) ขาดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 94 (1) (2) หรือ (4) ในกรณีที่
รัฐมนตรีมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือตามมาตรา 94 (1) (2) (3) หรือ (4) ในกรณีที่รัฐมนตรี
เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 96 (1) (2)
(3) (5) หรือ (6)

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขโดยตัด (4) ของมาตรา 94 ออก

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 94 ซึ่งคณะกรรมการได้แก้ไขโดยตัด (4) ออก

57. บทบัญญัติของมาตรา 160

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็นกฎอัยการศึกตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง จะมีผล
ใช้บังคับเกินสามสิบวันได้อีกเป็นระยะเวลาเท่าใด ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสี่เป็นในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือสภาผู้แทน

ราษฎรถูกยุบ ให้วุฒิสภากำหน้าที่รัฐสภาในการให้ความเห็นชอบตามวรรคสาม

เหตุผล การประกาศใช้กฎอัยการศึกเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการของราษฎร โดยเฉพาะในท้องถิ่นห่างไกล จึงควรให้รัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนได้มีโอกาสรับรู้ถึงเหตุผลและความจำเป็นของการประกาศกฎอัยการศึกที่มีระยะเวลาเกินกว่า 30 วันด้วยเช่นเดียวกับที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 193

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเหมือนกับคณะกรรมการ

หมวด 8 ศาล

58. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 170 บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยร่างแก้ไข แก้ไขเป็นศาลยุติธรรม ศาลทหาร ศาลปกครอง ศาลแรงงาน และศาลในสาขาภาษี สาขาสังคม หรือสาขาอื่น จะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ

59. บทบัญญัติของมาตรา 177 ทวิ

บทบัญญัติที่เพิ่มโดยคณะกรรมการ เพิ่มความมาตรา 177 ทวิเป็นศาลปกครอง ศาลแรงงาน และศาลในสาขาภาษี สาขาสังคม หรือสาขาอื่น จะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ

การแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการพ้นจากตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ของศาล ตลอดจนวิธีพิจารณาของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลนั้น

เหตุผล เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความยุติธรรม รวดเร็วสอดคล้องกับสภาพสังคมเช่นเดียวกับมาตรา 212 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517

หมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น

60. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 180 การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขเป็นการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งกรุงเทพมหานคร ต้องเป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

เหตุผล แก้ไขตามมาตรา 214 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 เพื่อให้ท้องถิ่นรวมทั้งกรุงเทพมหานครมีอิสระในการปกครองตนเอง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขเหมือนคณะกรรมการ

แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสองเป็นท้องถิ่นตามวรรคหนึ่ง มีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครองท้องถิ่นของตน และมีอิสระในทางการภาษีอากรและการเงินแห่งท้องถิ่น

เหตุผล เพื่อระบุอำนาจหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่นให้ชัดเจน

LIART

61. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 181 วรรคแรก และวรรคสอง

การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่ของสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขโดยรวมกรุงเทพมหานครเข้าไปกับการปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 180 ซึ่งที่ประชุมได้แก้ไขแล้ว

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป.

แก้ไขวรรคแรกเป็น การปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งกรุงเทพมหานคร ให้มีสภาท้องถิ่น หัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

แก้ไขวรรคสองเป็น อำนาจหน้าที่ของสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เหตุผล ไม่ได้กล่าวถึงหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นไว้ ทำให้เจตนาที่จะให้หัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นมาจากท้องถิ่นเสียไป (แก้ไขโดยอิงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 216)

62. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 182 วรรคแรก สมาชิกสภาท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งเป็นหลัก การแต่งตั้งสมาชิกจะทำได้เฉพาะในกรณีที่จำเป็นและต้องมีจำนวนน้อยกว่าสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ แก้ไขโดยยกเลิกความในมาตรา 182 เดิม และนำความในมาตรา 216 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาบัญญัติไว้แทนเป็น การปกครองท้องถิ่นทุกระดับในทุกจังหวัด รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ให้มีสภาท้องถิ่น และหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่น หรือคณะผู้บริหารท้องถิ่น มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น และต้องมีการเลือกตั้งตามระยะเวลาที่กำหนดในกฎหมาย

เหตุผล เพื่อให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขวรรคแรกเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นทุกระดับในทุกจังหวัดให้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น และต้องมีการเลือกตั้งตามระยะเวลาที่กำหนด

เหตุผล เจตนาของการปกครองส่วนท้องถิ่น คือการให้คนในท้องถิ่นได้แสดงความรับผิดชอบในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง (แก้ไขโดยอิงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 216 และ 217)

63. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 183 วรรคแรก คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งเป็นหลัก การแต่งตั้งคณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นจะกระทำได้

เฉพาะในกรณีที่จำเป็นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

บทบัญญัติที่แก้ไขโดยคณะกรรมการ

แก้ไขโดยยกเลิกความในมาตรา 183 เดิม แล้วนำความในมาตรา 217 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาบัญญัติไว้แทน เป็น การเลือกตั้งสมาชิกของสภาท้องถิ่นให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

การเลือกตั้งหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่น จะใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ หรือจะให้สภาท้องถิ่นเลือกตั้งจากสมาชิกของสภาท้องถิ่นก็ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมาย

เหตุผล เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขมาตรา 182

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขวรรคแรกเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารส่วนท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นทุกระดับในทุกจังหวัดให้มาจากการเลือกตั้ง และต้องมีการเลือกตั้งตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

เหตุผล เพื่อให้เป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเอง (แก้ไขโดยอิงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 216)

หมวด 10 ตุลาการรัฐธรรมนูญ

64. บทบัญญัติของมาตรา 190

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยเพิ่มวรรคสามเป็น หากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของทั้งสองสภาเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญให้เสนอความเห็นต่อประธานสภา แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ส่งความเห็นไปยังตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

เหตุผล ที่ผ่านมามีบทบัญญัติในกฎหมายบางฉบับที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญอยู่ แต่ยังไม่มีการบวนการที่จะแก้ไขได้ ยกเว้นเมื่อศาลจะขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย การเพิ่มวรรคนี้จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อีกทางหนึ่ง

หมวด 11 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

65. บทบัญญัติเดิมของมาตรา 194 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญกระทำดังต่อไปนี้

(1) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรีหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของสมาชิกทั้งหมด ญัตติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สังกัดมีมติให้เสนอได้

LI RT

บทบัญญัติที่แก้ไขโดย ครป. แก้ไขโดยตัดข้อความตอนท้ายที่ว่า ญัตติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สังกัดมีมติให้เสนอได้ออก

เหตุผล ในทางปฏิบัติ ญัตติของพรรคการเมืองต่าง ๆ จะมีข้อแตกต่างกันบ้างไม่มากนักน้อยจึงเป็นการยากที่จะให้มีหลายพรรคมาลงมติเห็นชอบในญัตติที่ตรงกัน ก่อนที่จะมีการอภิปรายกันในรัฐสภา (แก้ไขตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 มาตรา 228)

บทเฉพาะกาล สิ้นสุดในวันที่ 22 เมษายน 2526 จึงไม่ขอกล่าวถึงสาระสำคัญที่มีการขอแก้ไขโดยฝ่ายและกลุ่มต่าง ๆ

บทสรุป

ความคิดในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญนอกวิถีทางรัฐธรรมนูญจึงถือเป็นเรื่องผิดปกติธรรมดาและเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น รัฐธรรมนูญโดยทั่วไป จึงบัญญัติหมวดว่าด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญเอาไว้เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดอันเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญ และเพื่อให้ชนแต่ละรุ่นได้ปรับเนื้อหาของรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับยุคสมัยของตน⁴² ในประเทศที่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมั่นคงแล้ว การเปลี่ยนแปลงยกเลิกรัฐธรรมนูญจึงไม่เกิดขึ้นจะมีก็แต่การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเท่านั้น และในการแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญก็ได้กระทำไปโดยยึดหลักการของประชาธิปไตยตลอดจนสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญกล่าวคือแก้ไขให้ดีขึ้น ก้าวหน้าขึ้น ไม่ใช่แก้ไขให้เลวลง หรือถอยหลังเข้าคลอง เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาซึ่งในระยะ 10 ปีแรก หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น ได้มีการแก้ไข 12 ครั้งแต่การแก้ไขเหล่านั้นล้วนแต่ช่วยให้รัฐธรรมนูญมีความสมบูรณ์ขึ้น โดยหลักการสำคัญที่เป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยมิได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใดนับตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 จนถึง ค.ศ. 1964 รวมเวลา 177 ปี ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญรวม 24 ครั้ง คือใน 10 ปีแรกมีการแก้ไข 12 ครั้ง ในสมัยสงครามกลางเมืองมีการแก้ไข 3 ครั้ง ในสมัยประธานาธิบดีวิลสัน ซึ่งเป็นสมัยปฏิรูปเศรษฐกิจมีการแก้ไข 4 ครั้ง ที่สำคัญคือการแก้ไขครั้งที่ 16 เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีอากรของรัฐบาลกลาง ต่อมาในสมัยประธานาธิบดีรูสเวลท์ ซึ่งมีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่ (สมัย New Deal) เพื่อให้คนมีงานทำมากขึ้น ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ 3 ครั้ง ต่อมาใน ค.ศ. 1951 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ 22 กำหนดให้ประธานาธิบดี มี

วาระการดำรงตำแหน่งไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน (8 ปี) การแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ 23 (ค.ศ. 1961) และครั้งที่ 24 (ค.ศ. 1964) เป็นการขยายสิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้แก่ประชาชน โดยลดข้อกำหนดเกี่ยวกับการเสียภาษีลง เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากขึ้น โดยมีเงื่อนไขด้านคุณสมบัติของผู้ออกเสียงเลือกตั้งลดน้อยลงกว่าเดิม⁴³ หรือกรณีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของอินเดีย ซึ่งได้ประกาศและบังคับใช้เมื่อ พ.ศ. 2493 ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาแล้วมากกว่า 40 ครั้ง เป็นต้น⁴⁴

จากตัวอย่างที่ยกมากล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า⁴⁵

1. การแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคงนั้น เกิดขึ้นเพราะความจำเป็นบางประการที่จะต้องปรับปรุงบทบัญญัติให้ทันสมัยขึ้น แต่มิได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย

2. ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ วิธีแก้ไขปัญหา คือ การแก้ไขปรับปรุง มิใช่การยกเลิกแล้วร่างรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นใช้แทน

3. การแก้ไขรัฐธรรมนูญ เป็นไปตามกระบวนการประชาธิปไตยมิใช่แก้ไขด้วยวิธีการปิดอำนาจหรือข่มขู่คุกคาม

สำหรับกรณีรัฐธรรมนูญของไทย มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพื่อปกครองราชอาณาจักรมาแล้วเป็นจำนวน 13 ฉบับ โดยได้ยกเลิกไปแล้ว 12 ฉบับ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นฉบับที่ 13 จากสถิติดังกล่าว จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญของไทยมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอยู่เสมอมา การเปลี่ยนแปลงแก้ไขอาจสรุปได้ว่าส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาเหตุ 2 ประการคือ⁴⁶

ก. บทบัญญัติไม่เหมาะสมกับภาวะของประเทศในขณะนั้น

ข. วิฤตการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การปกครอง (การปฏิวัติรัฐประหาร)

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญของไทยในอดีตมีลักษณะดังนี้⁴⁷

1. รัฐธรรมนูญของไทย มีทั้งการเปลี่ยนแปลงโดยยกเลิกรัฐธรรมนูญและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

2. นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475—2521 รวมเวลา 46 ปี มีการเปลี่ยนแปลงโดยยกเลิกรัฐธรรมนูญรวม 12 ครั้ง ในจำนวน 12 ครั้งนี้ เป็นการยกเลิกรัฐธรรมนูญด้วยการปฏิวัติรัฐประหาร และปฏิรูป รวม 8 ครั้ง

3. การเปลี่ยนแปลงโดยยกเลิกรัฐธรรมนูญ 8 ครั้งนี้ มีเพียง 2 ครั้ง คือ การปฏิวัติของนักศึกษา—ประชาชน พ.ศ. 2516 และการรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2520 เท่านั้น ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงยกเลิกเพื่อให้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นกว่าฉบับก่อนหน้านั้นอีก 6 ครั้ง ได้ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อระบอบประชาธิปไตยและมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบถอยหลังเข้าคลองทั้งสิ้น

4. ในจำนวนรัฐธรรมนูญ 13 ฉบับ มีเพียง 4 ฉบับ ที่มีการแก้ไขตามปกติโดยไม่มีการล้มเลิกทั้งฉบับ คือรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 (แก้ไขเพิ่มเติม 3 ครั้ง) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2490 (แก้ไขเพิ่มเติม 3 ครั้ง) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 (แก้ไขเพิ่มเติม 1 ครั้ง) และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 (แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว 1 ครั้ง) แต่ในเวลาต่อมารัฐธรรมนูญ 3 ฉบับแรกก็ถูกยกเลิกไป

5. การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ทั้ง 8 ครั้ง ดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขบทบัญญัติที่มีได้กระทบกระเทือนถึงหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญ

6. การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญด้วยการยกเลิก-ล้มล้างรัฐธรรมนูญ เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ประสบการณ์ทางการเมืองไทยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการยกเลิก-ล้มล้างรัฐธรรมนูญของไทย ส่วนใหญ่ (6 ครั้ง จาก 8 ครั้ง) มีผลให้เกิดการชะงักงันในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย และเป็นการนำเอารัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติที่ขัดแย้งกับหลักการสำคัญของลัทธิรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยมาใช้

7. ปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดการยกเลิกรัฐธรรมนูญ การยึดบทเฉพาะกาล หรือพยายามยึดบทเฉพาะกาล ได้แก่ปัญหาดังต่อไปนี้

ก. สมาชิกภาพและคุณสมบัติของวุฒิสมาชิก

ข. อำนาจของวุฒิสภา

ค. ข้าราชการประจำกับการดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและทำได้เสมอ เพราะตราบิตที่รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดและเป็นหลักในการปกครองประเทศไม่เป็นที่พอใจหรือไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มผลประโยชน์และสถาบันการเมืองต่าง ๆ อย่างกว้างขวางแล้วก็ย่อมไม่อาจจะหวังได้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญจะได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง⁴⁸ ดังนั้นการแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนในรัฐธรรมนูญ จึงเป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่งเพื่อป้องกันความขัดแย้ง และเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ให้เหมาะสมโดยเฉพาะระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภา ปัญหาที่มีอยู่ว่าบทบัญญัติมาตราใดควรจะได้รับการแก้ไขโดยเร็วที่สุด ก่อนที่จะมีการยกเลิกกันอีก โดยการปฏิวัติรัฐประหารซึ่งไม่เกิดผลดีกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยแต่ประการใด

เชิงอรรถ

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : บริษัทวิคตอรี เพาเวอร์ พอยท์ จำกัด, 2527), น. 71

²ไพโรจน์ ชัยนาม, สถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญของต่างประเทศกับระบอบการปกครองของไทย (นครหลวงกรุงเทพฯ ธนบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), น. 196

³สุภาพ ปริญาเสวี, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไปและวิวัฒนาการรัฐธรรมนูญของไทย (กรุงเทพฯ : เนรมิตรการพิมพ์, ไม่ปรากฏ พ.ศ. ที่พิมพ์), น. 36

⁴เพ็งอ้าง, น. 37

⁵โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, เรื่องของรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง (กรุงเทพฯ : แพร์-พิทยา, 2517), น. 20–22 และพงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, หลักรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง (กรุงเทพฯ : นำกัการพิมพ์, 2527), น. 39–41

⁶สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1, น. 71–72 และเพ็งอ้าง, น. 38–40

⁷ข้อมูลตัดแปลงจากเดลินิวส์, เดลินิวส์, 12 มกราคม 2524

⁸กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนเฉพาะกิจ 12) นี่คือนครไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2528), น. 20

⁹โครงการรณรงค์เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย, รัฐธรรมนูญ ครบ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บพิตรการพิมพ์, 2525), น. 22–23, 67 และ 75–76

¹⁰กระมล ทองธรรมชาติ, วิวัฒนาการของระบบรัฐธรรมนูญไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524), น. 85

¹¹เพ็งอ้าง, น. 85–86

¹²วันที่ 8 มกราคม 2525 และวันที่ 15 มกราคม 2525 ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอและร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมซึ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับคณะเป็นผู้เสนอโดยรวมพิจารณาในคราวเดียวกันตามที่สมาชิกรัฐสภาเสนอ เพราะถือว่าเป็นเรื่องเดียวกัน ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาได้ลงมติรับหลักการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และมีมติให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญ จำนวน 39 คน พิจารณารายละเอียด โดยถือเอาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของคณะรัฐมนตรีเป็นหลัก ผลการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในวาระที่สามของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2525 ปรากฏว่ามีสมาชิกรัฐสภาเห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 258 เสียง ไม่เห็นชอบ 33 เสียง และงดออกเสียง 119 เสียง จึงถือว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้รับความเห็นชอบจากที่

ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เนื่องจากได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา ร่างนี้จึงตกไป

¹³ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากสรรเสริญ สืบสหการ, “ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไม่ผ่านสภา” รัฐสภาสาร, ปีที่ 30 ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม 2525, น. 34–38 (ร่างนี้ตกไปในวาระที่ 3 เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2525 พร้อมกับร่างของคณะรัฐมนตรี)

¹⁴กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนเฉพาะกิจ 12), อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8, น. 42

¹⁵วันที่ 2 กรกฎาคม 2525 และวันที่ 9 กรกฎาคม 2525 ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 271 คน เป็นผู้เสนอผลการพิจารณาในวาระที่หนึ่ง ขึ้นรับหลักการ. ปรากฏว่ามีสมาชิกรัฐสภารับหลักการ 235 เสียง ไม่รับหลักการ 168 เสียง และงดออกเสียง 9 เสียง จึงถือว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ไม่ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบในขั้นรับหลักการจากที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เนื่องจากได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการ ไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากสรรเสริญ สืบสหการ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 13, น. 38–41

¹⁶กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนเฉพาะกิจ 12), อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8, น. 44–45

¹⁷เพ็ญอ้าง, น. 35–36

¹⁸เพ็ญอ้าง, น. 46–47

¹⁹เพ็ญอ้าง, น. 51–55

²⁰ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของนายบัญญัติ เกสรทอง และคณะ ได้รับการพิจารณาในวาระที่ 3 ของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2526 ปรากฏว่า ร่างได้รับคะแนนเสียง 254 เสียง จึงถือว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสนับสนุนและการคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญของนายบัญญัติ เกสรทอง ซึ่งมีอยู่มากมายหลายฝ่ายและหลายกลุ่มทั้งนักวิชาการ นักศึกษา และกลุ่มอิสระต่าง ๆ) ได้จากกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนเฉพาะกิจ 12) อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8), น. 63–88

²¹เมื่อร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของนายบัญญัติ เกสรทอง และคณะ ไม่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ในวันที่ 16 มีนาคม 2526 รัฐสภาจึงได้นำร่างของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และคณะ ขึ้นมาพิจารณา ผลการพิจารณาในวาระที่หนึ่งขึ้นรับหลักการ ปรากฏว่ามีสมาชิกรับหลักการ 159 เสียง จึงถือว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ ไม่ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา (วิระพันธ์ มุขสมบัติ, “การแก้ไขรัฐธรรมนูญ”,

รัฐสภาสาร, ปีที่ 31 ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม 2526, น. 37-44)

²²ดูรายละเอียดที่แตกต่างจากนี้เพิ่มเติมได้จากกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนเฉพาะกิจ 12), อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8, น. 49-50

²³กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนเฉพาะกิจ 12), อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8, น. 67-77

²⁴ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ปัญหาการแก้ไขรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), น. 45-47

²⁵11 ข้อที่ควรแก้ไขในรัฐธรรมนูญ ปี 2521 กับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ, มาตุภูมิ, 26 ตุลาคม 2526

²⁶คณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (คปปป.), รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยตามความต้องการของประชาชนชาวไทย (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2527), น. 432-440

²⁷มานะชัย, ตรวจสอบพรรคการเมืองยกแรก...ของสถานการณ์แก้ไขรัฐธรรมนูญ 27, มาตุภูมิ, 26 มีนาคม 2527 และทองปราชญ์ พันแสง, แก้รัฐธรรมนูญใครจะเป็นหัวหอกเอาคอขึ้น พาดเขียน, มติชน, 26 มีนาคม 2527

²⁸ไทยแปดห้า, รัฐธรรมนูญฉบับ "จอมแก้" ระว่างวิกฤต!, สยามรัฐ, 13 เมษายน 2527

²⁹โกสิน พลกุล, อำนาจอธิปไตย : ของประชาชนหรือพรรคการเมือง, มติชน, 21 มกราคม 2528, น. 3

³⁰เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญและร่างแก้ไข, มติชน, 18 พฤษภาคม 2528, น. 3 และดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก ส.ส.-วุฒิสภา หุ่นปรับยุติติ "พล" ตายสนิท, ข่าวสด, 8 มิถุนายน 2528, น. 1

³¹ปชป. วางหลักแก้รัฐธรรมนูญ 6 ข้อ ปรับ ครม. เรืองดี, บ้านเมือง, 24 พฤษภาคม 2528, น. 1

³²อนุวรรตน์ ศันเพ็ญ เลือกตั้งปี 30, เดลินิวส์, 13 มิถุนายน 2528, น. 1

³³เฟิ่งอ้าง

³⁴เฟิ่งอ้าง

³⁵แก้ รธน. เสี่ยงแตก นักวิชาการคัดค้าน ชี้นายกฯ แต่งตั้งได้, แนวหน้า, 15 กันยายน 2529, น. 1

³⁶เฟิ่งอ้าง

³⁷ทองใบ ทองเปาด์, บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ควรแก้ไข, สยามรัฐ, 10 ตุลาคม 2529, น. 14

LI RT

³⁸แก้ รธน. เสี่ยงแตก นักวิชาการคัดค้านขึ้นนายกฯ แต่งตั้งได้, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 35, น. 1

³⁹พรรครัฐบาลยื่นขอแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา, สยามรัฐ, 26 กันยายน 2529, น. 3 และยื่นญัตติแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว ประธานรัฐสภาจากผู้แทนฯ, สยามรัฐ, 27 กันยายน 2529, น. 1

⁴⁰ดูบทวิจารณ์ได้จากปากดัวนถ่มน้ำลาย, มติชน, 23 ตุลาคม 2529, น. 6

⁴¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากเชิงอรรถที่ 7—เชิงอรรถที่ 40

⁴²กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนเฉพาะกิจ 12), อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8, น. 14

⁴³ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 24, น. 26—28

⁴⁴กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชน (มติชนเฉพาะกิจ 12), อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8, น. 14 และกระมล ทองธรรมชาติ, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10, น. 81—82

⁴⁵ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 24, น. 28—29

⁴⁶วิชัย สุวรรณรัตน์, รัฐบาล : รัฐสภาในระบบการเมืองไทย, วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 10 สิงหาคม 2526, น. 127

⁴⁷ชัยอนันต์ สมุทวณิช, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 24, น. 49—53

⁴⁸กระมล ทองธรรมชาติ, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 10, น. 81

พิมพ์ที่ ห.จ.ก. โรงพิมพ์อักษรไทย 410/10-13 ถนนเจริญสนิทวงศ์ ซอยอศุขมิตร แขวงบางยี่ขัน เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพฯ 10700 โทร. 4244557, 4240894 นายณัฐ ปวิณวิวัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2531

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand